

วิถีไทยเบ็ญ

สายใยวัฒนธรรม สายสัมพันธ์ชุมชน

ถอดบทเรียนกระบวนการทำงาน ๑๕ ปี

ไทยเบ็ญลุ่มน้ำป่าสัก ตำบลโคกสลุง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
เพื่อพัฒนาความยั่งยืนของชุมชน บนรากฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิถีไทยเบิ้ง

สายใยวัฒนธรรม สายสัมพันธ์ชุมชน

ถอดบทเรียนกระบวนการทำงาน ๑๕ ปี

วิถีไทยเบิ้งลุ่มน้ำป่าสัก ตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

เพื่อพัฒนาความยั่งยืนของชุมชน

บนรากฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประกาศคุณประการ

๑๕ ปี กับการทำงานพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรมในพื้นที่ ตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ถือเป็นการทำงานที่ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาอย่างแท้จริง มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนเข้ามาช่วยหนุนเสริม ทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และมีแนวโน้มที่บ่งบอกถึงความเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา และถือเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านที่สำคัญ คือ จาก ปี ๒๕๕๐ จนถึงปัจจุบัน ที่ชุมชนได้เริ่มทำให้งานพัฒนาการศึกษาเป็นเรื่องเดียวกัน เริ่มจัดทำโครงการ “การจัดการศึกษานบนฐานชุมชนตำบลโคกสูง” การทำงานตามโครงการดังกล่าวนอกจากความร่วมมือของคนในชุมชน หน่วยงานในพื้นที่แล้ว ยังมีหน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทสำคัญในการเข้ามาหนุนเสริมกระบวนการทำงานของชุมชน ทำให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

ขอขอบคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนกิจกรรม สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนกิจกรรม มูลนิธิเด็ก ที่สนับสนุนงบประมาณ บุคลากร ที่มาช่วยสนับสนุนกระบวนการและข้อมูลทางวิชาการในการทำงานด้านเด็ก เยาวชนและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชน สถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ที่สนับสนุนบุคลากรและข้อมูลทางวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ที่สนับสนุนบุคลากร และข้อมูลวิชาการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรีที่สนับสนุนงบประมาณและบุคลากร หน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ที่สนับสนุนงบประมาณและบุคลากร โรงเรียนทั้ง ๕ โรงเรียนที่ส่งครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม แกนนำ ครูภูมิปัญญา และชาวตำบลโคกสูงทุกคน

ประทีป อ่อนสูง

ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูง

คำนำ

หนังสือ วิถีไทยเบ๊จ “สายใยวัฒนธรรม สายสัมพันธ์ชุมชน” เล่มนี้ เป็นผลผลิตจากการที่กลุ่มแกนนำและผู้ที่เกี่ยวข้องขับเคลื่อนงานพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนบนฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น : วิถีไทยเบ๊จ ลุ่มแม่น้ำป่าสัก ตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ได้รวมตัวกันเพื่อร่วมถอดบทเรียนจากการทำงานกว่า ๑๕ ปี จากจุดเริ่มต้นเมื่อปี ๒๕๕๑ จนถึงปัจจุบัน

เนื้อหาสาระในหนังสือเล่มนี้จึงเป็นผลที่ได้จากการทบทวนและกลั่นประสพการณ์จากการทำงานจริงเพื่อพัฒนาชุมชนโดยมีภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมชุมชนเป็นสื่อกลาง ซึ่งนอกจากจะเป็นโอกาสครั้งสำคัญที่คนทำงานได้ย้อนทบทวนกระบวนการทำงานที่ผ่านมาแล้ว ยังทำให้มองเห็นโอกาสและแนวทางของการที่จะพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้นไปในอนาคต รวมทั้งหวังจะสื่อสารเรื่องราวและบทเรียนจากการทำงานพัฒนาบนฐานวัฒนธรรมของชุมชนไทยเบ๊จโคกสูง เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจอยากขับเคลื่อนงานในลักษณะใกล้เคียงกัน ได้นำไปปรับประยุกต์เป็นแนวทางในการทำงานที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนตนเองได้บ้างตามสมควร

คณะทำงาน

ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูง

ธันวาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

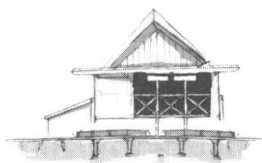
ส่วนที่ ๑	ว่าด้วยเรื่องการถอดบทเรียน	๙
	ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน	๙
	กระบวนการถอดบทเรียน	๑๒
ส่วนที่ ๒	ว่าด้วยเรื่องชุมชนตำบลโคกสูง	๑๗
	สภาพทั่วไปของชุมชน	๑๗
	ความเป็นมาของชุมชน	๑๗
	วัฒนธรรมไทยเบ็ญโคกสูง	๑๙
ส่วนที่ ๓	ว่าด้วยเรื่องกระบวนการทำงานพัฒนาชุมชน	๒๓
	บนฐานวัฒนธรรม	
	ย้อนรอยกระบวนการทำงาน	๒๓
	สรุปภาพรวมการดำเนินงาน	๔๔
	ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน	๕๖

ส่วนที่ ๔ ว่าด้วยเรื่องบทเรียนและข้อเสนอแนะ	๖๓
จุดแข็งของการทำงาน	๖๔
สิ่งที่ได้ดีดีจากการทำงานที่ผ่านมา	๖๕
สิ่งที่ยังต้องพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น	๖๘
ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ผ่านมา	๖๙
โอกาสของการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย	๗๑
สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำงาน	๗๒
บทเรียนที่สำคัญจากการทำงาน	๗๓
ภาพเป้าหมายอนาคต	๗๕
ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการทำงาน	๗๙

บรรณานุกรม	๘๘
------------	----

ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑	๘๙
ภาคผนวก ๒	๙๓

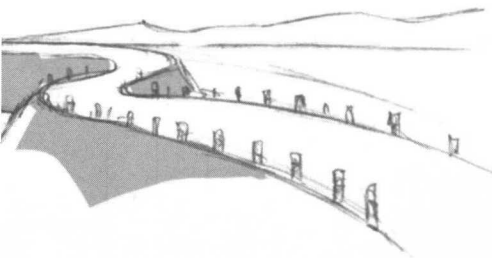
ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยเรื่องการถอดบทเรียน

ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน

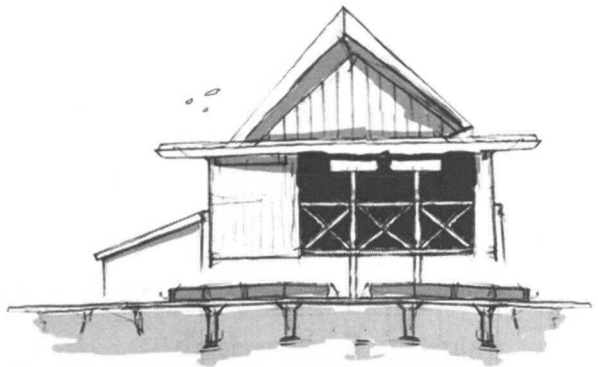
บทเรียน (Lessons Learned) เป็นข้อสรุปหรือความรู้ซึ่งได้มาจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การทำงานจริง การถอดบทเรียนจึงเป็นการสืบค้นความรู้จากการทำงานโดยสกัดความรู้สำคัญที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียด ขั้นตอนการทำงาน ผลการทำงาน รวมไปถึงความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานทั้งที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือความล้มเหลว เป็นการทบทวนขบคิดถึงสิ่งที่ทำไปแล้วว่าได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้อะไร โดยบทเรียนที่ดี/สำเร็จจะพัฒนาไปสู่ “แนวปฏิบัติ-วิถีปฏิบัติ” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ต่อยอดหรือยกระดับการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ส่วนบทเรียนจากความล้มเหลวจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข เพื่อไม่ให้ก้าวพลาดซ้ำในจุดเดิม

จุดมุ่งหมายของการถอดบทเรียนคือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการใช้ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา นำไปพัฒนายุทธศาสตร์ รูปแบบ และกระบวนการทำงานในครั้งต่อไป ให้ได้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้นโดยต่อยอดจากความสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้ว รวมทั้งเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยน ปรับปรุงการทำงานเพื่อลดความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ ทุกๆ ครั้งเมื่อเสร็จงานหากผู้ร่วมงานจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มานั่งทบทวนขบคิดถึงงานที่ทำไปแล้วร่วมกัน ก็จะเป็นโอกาสของการเรียนรู้ทั้งเพื่อการยกระดับความสามารถของตนเองและพัฒนาขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ เป็นไปในทิศทางเดียวกันด้วย

การทำงานเพื่อพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนตำบลโคกสูง บนฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นงานที่แกนนำกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานกว่า ๑๕ ปี โดยมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค

ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนมากมาย
ดังนั้น เพื่อให้ทราบว่า การดำเนินงานที่ผ่านมาได้ผลอย่างไร ได้เรียนรู้
อะไร ได้ใช้ความรู้ใดในการดำเนินงานไปบ้าง และได้สร้างความรู้
อะไรขึ้นมาบ้าง จึงได้มีการจัดเวทีถอดบทเรียนขึ้นเมื่อวันที่ ๑๗-๑๘
พฤศจิกายน ๒๕๕๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนกระบวนการ
ทำงานของชุมชนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้คนทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง
ได้ร่วมกันสะท้อนประเด็น เนื้อหาสาระ และกระบวนการ
ทำงานทุกช่วงทุกตอน โดยคลี่งานที่ทำไปแล้วทั้งหมดออกมาเพื่อ
ทบทวน นำบทเรียนที่แต่ละคนได้รับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
เพื่อพัฒนาจุดแข็ง แก้ไขจุดอ่อนของการทำงาน ซึ่งการถอดบทเรียน
ครั้งนี้จะช่วยให้การทำงานในระยะต่อไปเดินหน้าอย่างถูกทางมากขึ้น
เห็นว่าควรจะทำอะไรต่อ ไม่ทำแบบไร้ทิศทาง และไม่ทำให้เหนื่อย
จนเกินไป ซึ่งมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการก้าวเดินไปข้างหน้าอย่างยั่งยืน
ในการทำงานบนฐานวัฒนธรรมชุมชน

กระบวนการถอดบทเรียน

การถอดบทเรียนการทำงานเพื่อพัฒนาความยั่งยืนของชุมชน ตำบลโคกสูงบนฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีองค์ประกอบ วิธีดำเนินการ และขั้นตอนดังต่อไปนี้

องค์ประกอบในการถอดบทเรียน องค์ประกอบสำคัญในการถอดบทเรียนครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑. ผู้ร่วมถอดบทเรียน ประกอบด้วย แกนนำหลักในการทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ-ครูภูมิปัญญา กลุ่มเด็กและเยาวชน และผู้แทนจากหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการทำงาน

๒. ผู้อำนวยการความสะดวก เป็นคนกลางที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินงาน ทำหน้าที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการถอดบทเรียน ได้แก่ สร้างบรรยากาศการพูดคุยที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึก ดึงความรู้จากประสบการณ์การทำงานของผู้เข้าร่วมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งประเด็นคำถามให้เกิดการร่วมแสดงความคิดเห็นของฝ่ายต่างๆ กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากงานที่ทำ และร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

๓. ผู้บันทึกบทเรียน ทำหน้าที่จดบันทึก รวบรวมข้อมูลจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้ร่วมถอดบทเรียนนำไปสรุปเรียบเรียงเป็นเอกสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

วิธีดำเนินการและขั้นตอนการถอดบทเรียน

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนได้ทบทวนกระบวนการทำงานที่ผ่านมา โดยนำบทเรียนที่แต่ละคนได้รับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาจุดแข็ง และแก้ไขจุดอ่อนของการทำงาน ทีมผู้อำนวยความสะดวกจึงได้เลือกใช้เทคนิค “การประเมินแบบเสริมพลัง” (Empowerment Evaluation - EE) ซึ่งเน้นหลักการประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาความสามารถในการบรรลุเป้าหมายที่ดี มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการถอดบทเรียนครั้งนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนและประเด็นที่ใช้ในการถอดบทเรียนร่วมกันดังนี้

ขั้นที่ ๑ กำหนดภารกิจเป้าหมาย เพื่อให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนทำความเข้าใจร่วมกันต่อเป้าหมายของการดำเนินงานหรือภาพความสำเร็จของการดำเนินงานที่ต้องการบรรลุ ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญที่จะช่วยให้สมาชิกผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานได้เรียนรู้และเข้าใจเป้าหมายความสำเร็จของโครงการร่วมกัน โดยในขั้นตอนนี้มีประเด็น/คำถามสำคัญเพื่อการถอดบทเรียนร่วมกันคือ **“ทบทวนเป้าหมายของการทำงานที่ผ่านมา และความคาดหวังในอนาคตคืออะไร”**

ขั้นที่ ๒ ทบทวนกระบวนการทำงานที่ผ่านมา ประกอบด้วย
๒ ขั้นตอนย่อย คือ

๒.๑ ระบุกิจกรรมที่ผ่านมาและจัดลำดับความสำคัญ โดย
ให้ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนร่วมกัน **“ทบทวนกิจกรรม/โครงการและ
กระบวนการทำงานที่ผ่านมาตั้งแต่ริเริ่มดำเนินงานถึงปัจจุบันว่า
เป็นอย่างไร”** รวมทั้งช่วยกัน **“ระบุกิจกรรมสำคัญๆ ที่ได้ดำเนินการ
ไปแล้ว”** ภายใต้หลักเกณฑ์คือ **“กิจกรรม/โครงการนั้นสำคัญต่อ
การบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้”** ซึ่งสมาชิกผู้ร่วม

ถอดบทเรียนแต่ละคนสามารถให้
คะแนนความสำคัญได้อย่างอิสระ
โดยต้องอธิบาย **“เหตุผลที่อยู่
เบื้องหลังการให้คะแนน”** ของ
ตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ร่วมกันกับสมาชิกอื่นๆ ในกลุ่ม
ซึ่งเมื่อได้ฟังเหตุผล ของกันและ
กันแล้ว สมาชิกสามารถเปลี่ยน
การให้คะแนน และจัดลำดับความ
สำคัญของกิจกรรม/โครงการใหม่ได้

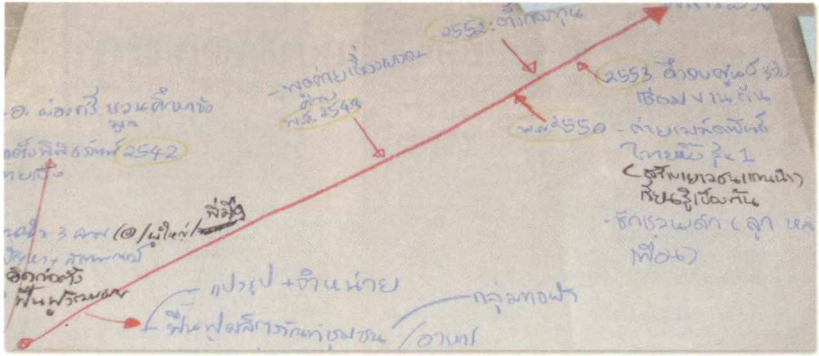
๒.๒ การประเมินความสำเร็จของกิจกรรม/โครงการ ให้สมาชิกผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนแต่ละคนประเมินความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม/โครงการที่ได้จัดลำดับความสำคัญไว้ในขั้นตอนที่ ๒.๑ โดยให้แต่ละคนอธิบายเหตุผลของการให้คะแนนเพื่อเป็นการทบทวนตัวเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (ให้คะแนนเท่านี้เพราะอะไร พร้อมทั้งเล่าเรื่องวิธีการทำงานภายใต้กิจกรรม/โครงการนั้นๆ รวมถึงความพึงพอใจต่อการทำงานว่าเป็นอย่างไร) ซึ่งการให้เหตุผลของสมาชิกแต่ละคนประกอบการให้คะแนนนี้เอง จะสะท้อนให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่พบในการทำงานว่ามีอะไรบ้าง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในกิจกรรมทั้ง ๒ ขั้นตอนนี้ จะมีการประเมินโดยให้คะแนน แต่ความสำคัญจะไม่ได้อยู่ที่ตัวคะแนน หากแต่อยู่ที่เหตุผลเบื้องหลังของการให้คะแนน ซึ่งจะนำสรุปวิเคราะห์เป็นบทเรียนที่ได้จากการทำงานร่วมกัน

ขั้นที่ ๓ วางแผนสำหรับอนาคต

นำผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่พบจากการทำงานที่ผ่านมาซึ่งได้จากขั้นตอนที่ ๒.๒ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานในอนาคต **“สิ่งที่คิดว่าควรจะต้องทำ/จำเป็นต้องทำ/อยากจะทำ”** เพื่อทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

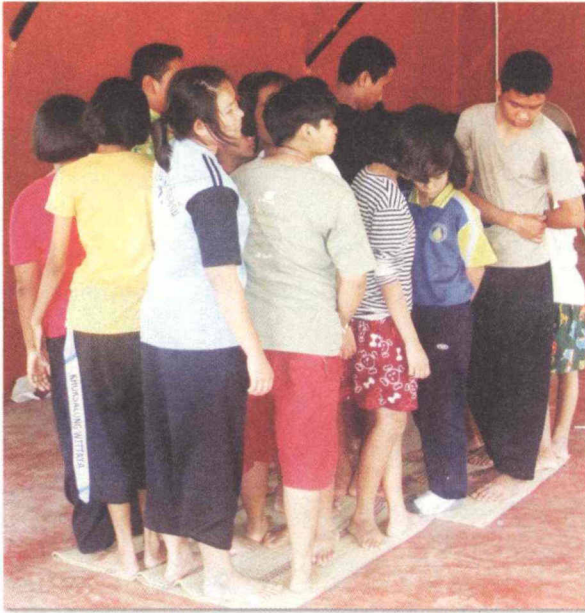
ภาพกิจกรรมถอดบทเรียน

ภาพถ่ายพัฒนาผู้นำเยาวชน

ห้องเรียนภูมิปัญญา

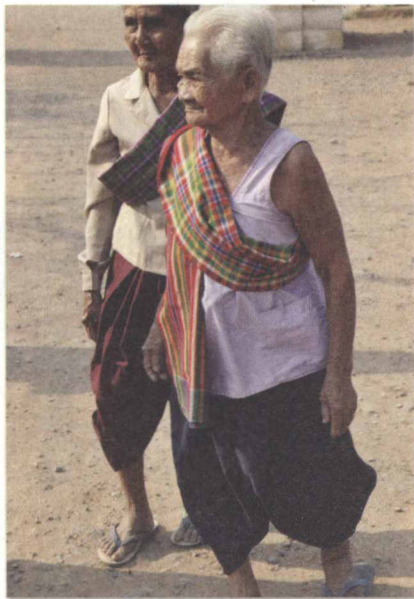

งานลานวัฒนธรรม

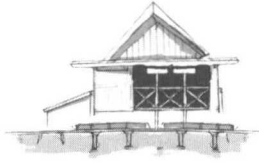

สืบสานวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ

ส่วนที่ ๒

ว่าด้วยเรื่องชุมชนตำบลโคกสูง

สภาพทั่วไปของชุมชน

ตำบลโคกสูงตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี แบ่งเขตการปกครองเป็น ๑๑ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ ๑-๗ บ้านโคกสูง, หมู่ ๘ บ้านเขาขวาง, หมู่ ๙ บ้านคันนาหิน, หมู่ ๑๐ บ้านห้วยยาง, หมู่ ๑๑ บ้านวังทอง มีจำนวนประชากรราว ๑๑,๕๐๐ คน จำนวน ๓,๐๔๕ ครัวเรือน

ความเป็นมาของชุมชน

เมื่อ ตรงกับคำว่า บ้าง ในภาษาไทยภาคกลาง ไทยเข็ญก็คงจะหมายถึง เป็นไทยอยู่บ้างเหมือนกัน คือส่วนหนึ่งเป็นไทย ส่วนหนึ่งเป็นเผ่าอื่น เช่น อาจเป็นลาว หรือเขมร หรือยวน ผสมอยู่ (สรเสตวรคามวิชัย. ๒๕๓๙ : ๓ อ้างในรายงานการศึกษาเรื่องมรดกวัฒนธรรมไทยเข็ญ ลุ่มแม่น้ำป่าสักในเขตที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนป่าสัก. ๒๕๔๒ : ๒๒)

พ.ศ.๒๕๕๖ กลุ่มคณะอาจารย์ นักศึกษาปริญญาโท นักศึกษาปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหิดล เข้ามาศึกษาวิจัยวิถีชีวิตของชาวไทยเบ๊ิงโคกสูง จังหวัดลพบุรี โดยศึกษาจากการละเล่นเพลงพื้นบ้านของชาวไทยเบ๊ิงบ้านโคกสูง โดยเฉพาะการเล่นเพลงหอมดอกมะไฟจากการศึกษาวิจัยกลุ่มมหาวิทยาลัยมหิดลเชื่อว่าชาวไทยเบ๊ิงโคกสูงจังหวัดลพบุรี น่าจะเป็นกลุ่มคนกบฏสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายหนีทัพมาทางเหนือตามแม่น้ำป่าสักและมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณตำบลโคกสูงในปัจจุบัน เหตุผลการละเล่นเพลงหอมดอกมะไฟมีวิธีการเล่นคล้ายการละเล่นเพลงเรือของอยุธยา

ในทางวิชาการมีการพูดถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเบ๊ิง ไทยแดง ที่มีถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดลพบุรีมานานกว่าหนึ่งทศวรรษแล้ว (ภูธร ภูมะธน, ๒๕๔๒ : ๑๘) และพื้นที่ของกลุ่มไทยเบ๊ิงอยู่ในเขตรอยต่อของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีเส้นทางติดต่อระหว่างภูมิภาคทั้งสอง ผู้คนที่อาศัยในพื้นที่แถบนี้มีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตนเอง เป็นลักษณะวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง เพราะเป็นชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งสองภูมิภาคและอยู่อาศัยมายาวนาน (สุรชัย เสือสูงเนิน, ๒๕๔๘ : ๘ การศึกษางานศิลปหัตถกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยเบ๊ิงลพบุรี. ปรินญาณีพันธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.)

สรุปว่า พื้นที่ตำบลโคกสูง จังหวัดลพบุรี เป็นพื้นที่ชายขอบของภาคกลางเขตติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีกลุ่มผู้คนที่อาศัยอยู่ในแถบนี้มาเป็นเวลายาวนานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลายเรียกว่า “ไทยเบ็งบ้านโคกสูง จังหวัดลพบุรี” ผู้คนที่อาศัยในพื้นที่แถบนี้มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาษา การแต่งกาย อาหารการกิน การสร้างที่อยู่อาศัย นามสกุล ความเชื่อ การทอผ้า การละเล่น เพลงพื้นบ้าน และเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ

วัฒนธรรมไทยเบ็งบ้านโคกสูง

ภาษา ชาวไทยเบ็งบ้านโคกสูงมีภาษาพูดคล้ายกับภาษาไทยภาคกลาง แต่มีเสียงเหน่อและนิยมลงท้ายประโยคด้วยคำว่า “เบ็งบ, ต้อกก, เหว่ย, เตื่อ” มีผู้เรียกภาษานี้ว่า ภาษาไทยเบ็งบ

การแต่งกาย เอกลักษณ์การแต่งกายของชาวไทยเบ็งบ้านโคกสูง ผู้หญิงนิยมสวมเสื้อกระโจม (เสื้ออีหิ้ว) นุ่งผ้าโจงกระเบนสีพื้น ไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม ในโอกาสไปทำบุญหรือร่วมงานสำคัญนิยมใช้ผ้าขาวม้าพาดบ่าเป็นสไบ สะพายย่าม ผู้ชายสวมเสื้อผ้าป่านคอกลมแขนสั้น นุ่งผ้าโจงกระเบนสีพื้น คาดผ้าขาวม้าที่เอว สะพายย่าม ในปัจจุบันการแต่งกายดังกล่าวเป็นที่นิยมของชาวไทยเบ็งบ้านโคกสูงอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป ส่วนคนหนุ่มสาวนิยมแต่งกายตามยุคสมัย

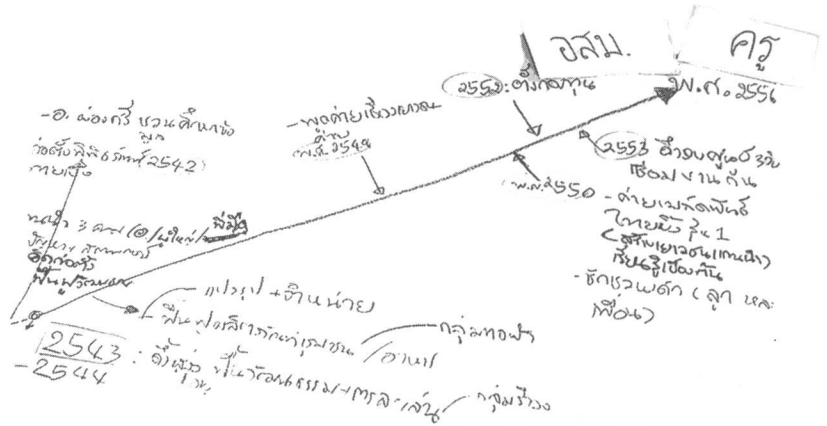
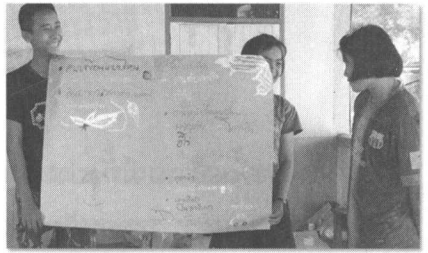
การเล่น ชาวไทยเบ๊จโคกสูงจะนิยมเล่นการเล่นเฉพาะในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ เนื่องจากเวลาอื่นๆ ชาวบ้านจะประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ในเทศกาลตรุษสงกรานต์ชาวบ้านจะเล่นกันอย่างเต็มที่ โดยมีการเล่นที่นิยม ได้แก่ ช่วงดอกไม้ (แห่ดอกไม้) เล่นเข้านางเซือก เข้านางลุ่ม เข้านางซ้าง เข้านางควาย เข้านางปลา เล่นชักกะเย็ด (ชักกะเย่อ) เล่นห่ม เล่นลูกช่วง ลิงชิงหลัก เล่นม้าส่งเมือง เล่นผ้าซุกมอญ (มอญซ่อนผ้า) เล่นวิ่งชิงธง เล่นเบียร์บิน เล่นแม่กระซิบ เล่นวิ่งว่าว เป็นต้น

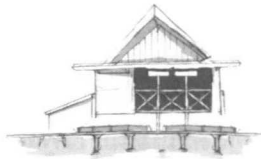
การเล่นของเด็ก เป็นการเล่นที่เป็นของไทยแท้ แต่มีความแตกต่างจากการเล่นของเด็กอื่นบ้างเล็กน้อย อุปกรณ์ประกอบการเล่นเป็นสิ่งของที่หาง่ายๆ ในท้องถิ่น โดยการเล่นที่นิยม ได้แก่ เล่นเบี้ย เล่นจิ้งโง๊ะ เล่นวิ่งชิงธง เล่นตาตะวาง เล่นติดเม็ดมะขาม เล่นแม่กระซิบ เล่นเตย เล่นตี เล่นเสื่อล้อมวัว เล่นรถล้อไม้ เล่นระวง เล่นชาหย่าง เป็นต้น

เพลงพื้นบ้าน มีทั้งประเภทที่ให้อารมณ์สนุกสนาน ครึกครื้น โดยใช้เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เช่น เพลงรำโทน แต่เพลงพื้นบ้านบางชนิดให้อารมณ์แก่ผู้ฟังจากปฏิภาณของผู้ขับร้องที่คิดเนื้อเพลงขึ้นสดๆ ใช้โต้ตอบหรือเกี่ยวพาราสี เช่น เพลงหอมดอกมะไฟ เพลงพวงมาลัย เพลงระบำบ้านไร่ เพลงโนเนน เพลงพิชฐาน เพลงซำเจ้าหงส์ และเพลงโคราช เป็นต้น สำหรับเพลงพื้นบ้านอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบ้านโคกสูงโดยเฉพาะซึ่งที่อื่นไม่มี ได้แก่ การเล่นเพลงหอมดอกมะไฟ เพลงซำเจ้าหงส์ เพลงแห่นาค ส่วนเพลงอื่นๆ ที่เล่นเหมือนกับที่อื่นและนิยมเล่นกันคือ เพลงโคราช และเพลงรำโทน

อาหารพื้นบ้าน อาหารในแบบวิถีไทยเบ็ญโคกสูงเป็นอาหารที่หากินได้ง่ายในท้องถิ่นตามฤดูกาล ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ การปรุงอาหารเป็นวิธีการปรุงแบบง่ายๆ นิยมกินอาหารที่สดใหม่ อาหารสุกแล้ว อาหารประเภทเนื้อปลา ผักพื้นเมือง ข้าวเจ้า ไม่นิยมกินอาหารใส่กะทิหรือทอด การเก็บรักษาอาหารไว้หลายๆ วัน ใช้วิธีการถนอมอาหารแบบธรรมชาติ เช่น ตากแห้ง การทำเค็ม หรือการดองเปรี้ยว ไม่มีการใช้สารปรุงแต่งอาหารประเภทสารสังเคราะห์ เช่น สารกันบูด สารกันรา ผงชูรส อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเบ็ญคือ แกงหัวลาน แกงสามสิบ แกงบุก ต้มไก่เครื่องดำ พริกเกลือ แกงมันนก คั่วไฉ่ฮับหน่อไม้ส้ม ต้มอึ่ง แกงแย้ใส่เปราะ ลาบปลากา แกงไข่น้ำ เป็นต้น

ส่วนที่ ๓ ว่าด้วยเรื่องกระบวนการทำงาน พัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรม

ย้อนรอยกระบวนการทำงาน

จุดประกายความคิด - ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์

ผลจากการทำวิจัยเรื่อง “มรดกวัฒนธรรมไทยเบิ่งลุ่มแม่น้ำป่าสักในเขตที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนป่าสัก” ซึ่งเป็นการศึกษาวัฒนธรรมและมรดกวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ที่จะต้องอพยพย้ายถิ่นไปสร้างที่อยู่ใหม่ โดยการรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมชุมชนก่อนที่จะสูญสลายไป ดำเนินการโดย ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเทพสตรี ในช่วงเดือนมิถุนายน ๒๕๓๙ ถึง พฤษภาคม ๒๕๔๑ มีข้อสรุปที่สำคัญว่า ...การโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่ของชุมชนไทยเบิ่งแถบลุ่มแม่น้ำป่าสักที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนในลักษณะต่างคนต่างไป หรือมีการรวมตัวกันบ้างเพียงกลุ่มเล็กๆ เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มจะสูญหายไป...

ผลจากงานวิจัยนี้เป็นหลักฐานทางวิชาการที่ช่วยยืนยันและอธิบายให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของวัฒนธรรมไทยเบ็ญ รวมทั้งเป็นสิ่งที่**จุดประกาย**ให้เกิดแนวคิดและเริ่มมีการพูดคุยกันถึงเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยเบ็ญของชาวชุมชนตำบลโคกสลุง และสร้างให้เกิดกลุ่มแกนนำที่จะทำเรื่องนี้ขึ้นมา โดยมีแกนนำที่สำคัญในระยะนั้น ๓ คน คือ “ครูสุรัชย์” (นายสุรัชย์ เสือสูงเนิน - หนึ่งในคณะวิจัยที่ร่วมเก็บข้อมูลจากคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนตำบลโคกสลุง) “ผู้ใหญ่อืด” (นายกุลเกื้อ เอื้อสลุง) และ “คุณมิด” (นายประทีป อ่อนสลุง) ที่ใช้ผลจากงานวิจัยเป็นทุนในการพูดคุยกันถึงผลกระทบจากการเข้ามาของเขื่อนป่าสักซึ่งอาจจะมีผลทำให้ชุมชนล่มสลายเนื่องจากพื้นที่ทำมาหากินส่วนหนึ่งถูกน้ำท่วม ผู้คนในชุมชนบางส่วนต่างพากันอพยพย้ายถิ่นออกไป รวมทั้งหารือกันว่าจะอย่างไรที่จะทำให้ชาวโคกสลุงไม่ลืมหูลืมตาและวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเอง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีสิ่งดีงามมากมาย มีความเป็นญาติพี่น้อง มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นหลายอย่าง และทำให้ผู้คนในชุมชนยังคงรักษาสีที่ดียุ่เหล่านี้ไว้

ขณะที่อีกด้านหนึ่งคณะผู้ทำวิจัยผลกระทบจากเขื่อนป่าสักเห็นว่า ตำบลโคกสลุงเป็นชุมชนใหญ่และมีผู้ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมากจึงได้จัดให้มี “เวทีประชาคม” เพื่อรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนขึ้นราวปี ๒๕๔๒ โดยเชิญชาวบ้านจากหลายหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบเข้าร่วม ในเวทีนั้นมีการพูดคุยกันเกี่ยวกับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน รวมทั้งได้

ระดมความคิดเห็นจากชุมชนว่าจะจัดการและรับมืออย่างไร ชุมชนมีของดีอะไร มีปัญหาอะไร และอยากทำอะไร ซึ่งมิติที่ได้จากเวทีประชาคมมี ๔ เรื่องที่สำคัญคือ ๑) การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบ็ง ๒) การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของไทยเบ็ง ๓) การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพ และ ๔) การพัฒนาแกนนำชุมชน

ในจังหวะที่เริ่มมีแนวคิดเรื่องการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบ็งเกิดขึ้นนั้น ก็ได้มีกองทุน SIF^๑ ภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Project) ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการคลัง เข้ามาในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่อดีตซึ่งเป็นหนึ่งในแกนนำ ได้มีโอกาสเข้าไปเรียนรู้ร่วมกับโครงการดังกล่าว และเห็นช่องทางว่าน่าจะใช้อีกโอกาสนี้ในการผลักดันเรื่องการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ โดยขอรับการสนับสนุนจากกองทุน SIF จึงเขียนโครงการเสนอขอรับการสนับสนุนเพื่อทำกิจกรรม ๔ เรื่อง คือ ๑) การสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ ๒) การฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยเบ็ง ๓) การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มทอผ้า และ ๔) การพัฒนาศักยภาพแกนนำซึ่งมีทั้งกลุ่มแกนนำก่อตั้งพิพิธภัณฑ์และกลุ่มผู้นำในชุมชน

^๑ กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund - SIF) เป็นกองทุนสนับสนุนเงินให้เปล่าแก่โครงการที่ตอบสนองความต้องการชุมชนและเพื่อชุมชน ซึ่งเป็นโครงการลงทุนขนาดเล็กที่เสริมสร้างขีดความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน โดยองค์กรท้องถิ่นริเริ่มเสนอโครงการโดยตรงต่อ SIF และชุมชนหรือองค์กรชุมชนที่ได้รับเงินสนับสนุนจัดหาเงินสมทบอีกร้อยละ ๑๐ ของค่าใช้จ่ายโครงการทั้งหมด

ราวปลายปี ๒๕๕๒ จึงได้เริ่มดำเนินการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์โดยการสนับสนุนพื้นที่สำหรับเป็นที่ตั้งพิพิธภัณฑ์จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดลพบุรี และงบประมาณสนับสนุนการก่อสร้างจากกองทุน SIF ดำเนินการแล้วเสร็จในปี ๒๕๕๓ ประกอบด้วย เรือนพิพิธภัณฑ์ที่เรียกว่า “เรือนผ้าค้อ” ซึ่งเป็นเรือนที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมของชาวจังหวัดลพบุรี มีการรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแบบวิถีดั้งเดิมของชาวโคกสลุงมาจัดแสดงไว้ในเรือนพิพิธภัณฑ์ และยุ่งข้าว และได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๓ โดย นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น

ฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้าน ให้พิพิธภัณฑ์มีชีวิต

แม้ว่าเรือนพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบ็ญจะก่อตั้งแล้วเสร็จ และเปิดให้ผู้คนเข้าชมแล้ว แต่ผู้ใหญ่อดีตหนึ่งในแกนนำก่อตั้งมีความคิดว่า “หากพิพิธภัณฑ์เป็นเพียงสถานที่จัดแสดง โดยนำข้าวของมาจัดวางไว้ คนมาชมแล้วก็กลับไป ก็เป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ตาย” แต่ความมุ่งหมายของกลุ่มแกนนำคือ ต้องการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พิพิธภัณฑ์ไม่ตาย เคลื่อนไหวได้ และใช้สิ่งนี้เป็นสิ่งแรกที่ดึงดูดให้คนโคกสลุงถามว่า “นี่คืออะไร” กลุ่มแกนนำก่อตั้งจึงปรึกษาหารือกันต่อว่า “จะต้องทำให้พิพิธภัณฑ์เคลื่อนไหวให้ได้”

วิธีการที่จะทำให้พิพิธภัณฑ์เคลื่อนไหวได้นั้น กลุ่มแกนนำมุ่งเป้าไปที่ “กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน” เป็นกลุ่มแรก เนื่องจากเห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่บ้านเลี้ยงหลาน เพราะลูกๆ ออกไปทำงาน จึงเกิดความคิดว่า “ถ้าเราชวนผู้สูงอายุออกมาทำกิจกรรม เขาน่าจะดีใจและภูมิใจมาก” จึงได้ออกไปชักชวนกลุ่มผู้สูงอายุชาย - หญิงในชุมชนเข้ามาร่วมฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นวิถีดั้งเดิมของชุมชนไทยแข็ง โดยในระยะแรกเริ่มต้นที่การฟื้นฟูกลุ่มการเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ “เพลงพื้นบ้าน” และ “รำโทน” ต่อมาได้ฟื้นฟูกลุ่มอาชีพดั้งเดิม ได้แก่ การทอผ้าด้วยกี่โบราณซึ่งเป็นของดั้งเดิมในชุมชนที่เรียกว่า “ทอหูก” และการทำข้าวซ้อมมือด้วยครกกระเดื่อง กลุ่มจักสาน และกลุ่มทำของเล่นพื้นบ้าน เช่น รถล้อไม้, จิ้งหรีด, ปืนไม้ไผ่, จิ้งโป๊ะ, ว่าวอีลุ้ม, ว่าวปักเป้า, ว่าวจุฬา, ว่าวสองห้อง รวมไปถึงการสานปลาตะเพียน, การสานตุ๊กต่อง และ การสานจิ้งหรีดโบราณ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หาเล่นได้ยากแล้วในชุมชน ถ้าหากไม่รักษาไว้อนาคตคนรุ่นลูก รุ่นหลานอาจจะไม่รู้จัก และหมดโอกาสที่จะได้เล่นและสัมผัส

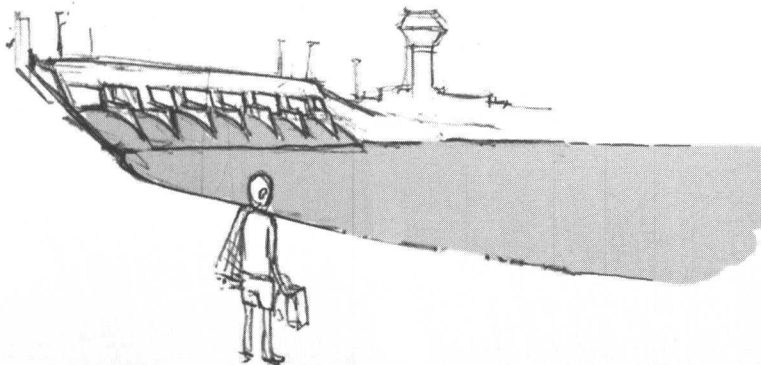
มองหาเครือข่ายเพื่อเคลื่อนงานได้ต่อเนื่อง

กองทุน SIF ปิดตัวลงเมื่อสิ้นปี ๒๕๔๓ เป็นจุดที่ทำให้กลุ่มแกนนำก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานเกิดความคิดว่า ถ้าจะให้สิ่งที่ทำมาแล้วทั้งหมดไม่สูญเปล่า จะต้องมีการประสานเชื่อมร้อยกับเครือข่ายอื่นๆ เข้ามาสนับสนุนการทำงาน เพื่อให้ทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในช่วงปลายปี ๒๕๔๓ แกนนำจึงเริ่มเชื่อมโยงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ “เครือข่ายกองทุนร่วมใจจังหวัดลพบุรี” ซึ่งเป็นเครือข่ายระดับจังหวัดที่มีการระดมทุนเป็นของตัวเองเพื่อสนับสนุนงานพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่ ต่อมาในปี ๒๕๔๔ เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของ “สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)” ซึ่งในช่วงแรกนี้ยังไม่ได้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมของพิพิธภัณฑสถานอย่างเต็มที่ แต่เข้ามาในลักษณะของการพัฒนาเครือข่ายระดับจังหวัด ซึ่งเป็นโอกาสครั้งสำคัญที่แกนนำได้เข้าไปเรียนรู้วิธีการทำงานชุมชน การทำแผนแม่บทชุมชน การบริหารจัดการองค์กรชุมชน และการเป็นวิทยากรกระบวนการ เป็นต้น จึงทำให้รู้ว่า “ในการทำงานเราจะอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องกลับมาทำงานในพื้นที่อย่างจริงจังด้วย”

ออกงาน เผยแพร่เรื่องราววิถีชีวิต และวัฒนธรรมไทยเบ็ง โคกสูง

ภายหลังการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบ็ง และได้มีการ
 พัฒนาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชนไทยเบ็งโคกสูงขึ้นมา
 ใหม่ ก็มีทั้งคนที่สนใจเข้ามาศึกษาเยี่ยมชมที่พิพิธภัณฑ์ อีกด้านหนึ่ง
 กลุ่มแกนนำก็ได้พาคนเฒ่าคนแก่กลุ่มที่ร่วมกันฟื้นฟูการเล่น
 พื้นบ้านและอาชีพดั้งเดิมของชุมชนออกงาน เพื่อจัดแสดงเรื่องราว
 วิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยเบ็งโคกสูง รวมทั้งขายสินค้าซึ่งเป็น
 ผลผลิตของกลุ่มอาชีพตามที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้นทั้งในระดับ
 จังหวัดและระดับประเทศ จนกล่าวได้ว่าช่วงปี ๒๕๔๔-๒๕๔๖ เป็น
 ยุคเฟื่องฟูของการเผยแพร่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยเบ็งโคกสูง
 ทำให้คนภายนอกชุมชนรวมไปถึงสื่อต่างๆ ได้รู้จักและเป็นที่สนใจ
 อย่างมาก ด้านหนึ่งก็เป็นที่น่ายินดี แต่อีกด้านหนึ่งการที่กลุ่มแกนนำ
 พาคนตระเวนออกงานจัดแสดงไปตามสถานที่ต่างๆ นั้นเอง ก็เหมือน
 ได้ทิ้งพิพิธภัณฑ์ไทยเบ็งไว้ข้างหลังโดยที่ไม่มีมีการเคลื่อนไหวเพราะ
 ไร้คนที่จะอาสาเข้ามาดูแล

วิกฤตพิพิธภัณฑน์ เปลี่ยนผ่านวิธีคิด

ราวปลายปี ๒๕๔๕ เริ่มมีวิกฤตเกิดขึ้นกับพิพิธภัณฑน์ เนื่องจากในเวลานั้นพิพิธภัณฑน์เริ่มเข้าสู่ภาวะซบเซา เลื่อมโทรม และเริ่มจะร้าง เพราะขาดคนที่จะมาทำหน้าที่ดูแล “ช่วงแรกๆ ก็มาดูกันบ้าง ปีแรกมีคนเข้ามาชม ช่วงหลังๆ พอปีที่ ๒ เริ่มจะร้าง เราก็อ้างไป ไม่มีใครกล้าเข้ามา” จุดนี้เองที่ทำให้กลุ่มแกนนำได้ฉุกละหุกคิดว่า “สิ่งที่เราทำมาแล้วระยะหนึ่ง ผู้นำในชุมชนไม่เห็นความสำคัญ และไม่ได้เข้ามาให้การสนับสนุน... สิ่งนี้เกิดขึ้นแล้วแต่อยู่ไม่ได้ ที่อยู่ไม่ได้เพราะผู้นำที่มีหน้าที่รับผิดชอบเขาไม่ทำ” จึงถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านวิธีคิดในการทำงานของกลุ่มแกนนำก่อตั้งพิพิธภัณฑน์ ที่ทำให้ต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน พัฒนาตนเอง เพื่อเป็นการเติมความรู้ให้กับคนทำงานให้มีความเป็นผู้นำ โดยคัดเลือกกลุ่มที่สนใจซึ่งมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน อบต. และผู้นำธรรมชาติ เข้ารับการอบรมและไปศึกษาดูงานพัฒนาในพื้นที่อื่นๆ ตามความสนใจ เพื่อนำมาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยในช่วงแรกของการพัฒนาคนทำงานนี้ไม่ได้ออกแบบกระบวนการเอง ส่วนมากใช้วิธีไปเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นๆ จัดขึ้น พยายามหาโควตาเพื่อให้คนในกลุ่มได้เข้าไป ซึ่งต้องเป็นคนที่มีความพร้อมและอยากจะเรียนรู้ ทำอย่างนี้มาช่วงหนึ่งจนถึงปี ๒๕๔๙ แต่ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะยังคงมีแต่แกนนำหน้าเดิมๆ ไม่มีคนที่เป็นหลักในการขับเคลื่อนงาน

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พี่นฟูพิพิธภัณฑ

อย่างที่กล่าวแล้วว่าตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ เป็นต้นมาจนถึงปี ๒๕๔๘ เป็นช่วงเวลาที่แกนนำหลักออกไปแสวงหาการเรียนรู้และทำงานนอกพื้นที่ ทำให้ไม่ได้ขับเคลื่อนกิจกรรมขึ้นมาใหม่ภายใต้พิพิธภัณฑ แต่ก็นับว่าเป็นโอกาสที่ดีอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนงานของพิพิธภัณฑ ในระยะต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี ๒๕๔๖-๒๕๔๘ ที่แกนนำหลักได้มีโอกาสเป็นตัวแทนของจังหวัดเข้าร่วมการอบรมพัฒนาศักยภาพภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาชีวิตสาธารณะ - ท้องถิ่นนำอยู่ ภายใต้ความรับผิดชอบของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI) ซึ่งเป็นการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่องตลอด ๓ ปี ปีละ ๔ หลักสูตร หลักสูตรละ ๔ คืน ๕ วัน แต่ละหลักสูตรทำให้ได้พัฒนาตัวเองและมีทักษะในการทำงานมากขึ้น ทั้งในเรื่องของวิคิดเชิงระบบ การสร้างเครือข่าย การระดมพลังทางสังคม การคิดเชิงยุทธศาสตร์ การติดตามประเมินผล การทบทวนหลังกิจกรรม (AAR) ภาวะผู้นำ การถอดบทเรียน และสุนทรียสนทนา ซึ่งความรู้และประสบการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่แกนนำได้เก็บเกี่ยวและสะสม เพื่อนำกลับมาทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ของตัวเองในเวลาต่อมา โดยพยายามจำลองกระบวนการต่างๆ ที่ได้ไปเรียนรู้กลับมาใช้ในการทำงานกับชุมชน

นอกจากนี้ การได้ออกไปเรียนรู้และทำงานต่างพื้นที่ ยังมีผลให้แกนนำมีความแข็งแกร่งมากขึ้นทั้งวิธีคิดและวิธีการทำงาน เพราะได้ไปเห็นว่าที่อื่นๆ มีกระบวนการในการทำงานอย่างไร เห็นทั้งพื้นที่ที่เข้มแข็งและอ่อนแอกว่า หรือพื้นที่ที่มีสภาพเหมือนกัน ทำให้มีประสบการณ์และกำลังใจที่จะทำงานต่อ มีพลังเพราะรู้สึกว่ามีเพื่อนได้ไปพัฒนาตัวเอง ได้เครือข่ายที่ทำงานทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ได้งบประมาณเข้ามาสนับสนุนการทำงาน ซึ่งถ้าไม่มีโอกาสไปเรียนรู้และทำงานข้างนอกในช่วงระยะเวลานั้น ก็คงไม่มีความรู้เพียงพอที่จะทำงานต่อในพื้นที่ของตัวเองได้ เพราะไม่รู้ว่าจะคิดหรือออกแบบงานอย่างไรต่อ

หลังผ่านช่วงแสวงหาการเรียนรู้มาแล้ว ในปี ๒๕๔๙ กลุ่มแกนนำจึงได้เริ่มกลับมาฟื้นฟูพิพิธภัณฑ์ขึ้นอีกครั้ง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณยุทธศาสตร์จังหวัดที่ผ่านเข้ามาทางสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลพบุรี ขณะเดียวกันก็เริ่มมีการจัดกิจกรรม “ค่ายเยาวชนรวมพลังรักษะถิ่น” โดยระดมเงินบริจาคจากเครือข่ายของกลุ่มแกนนำ จากผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน และจัดกิจกรรม “ค่ายมัคคุเทศก์” ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านกระบวนการและงบประมาณจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ซึ่งทั้ง ๒ กิจกรรมนี้ถือเป็นการทำงานพัฒนาบนฐานวัฒนธรรมที่เริ่มรุกเข้าไปในกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นครั้งแรก โดยต่อมากิจกรรมค่ายเยาวชนรวมพลังรักษะถิ่นได้มีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี กลุ่มเป้าหมายคือ เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ จากทุกโรงเรียนในตำบลโคกสูง ประมาณค่ายละ ๑๐๐ คน

พบกัลยาณมิตร เต็มเต็มความคิด เกื้อกูลงานซึ่งกันและกัน

ปลายปี ๒๕๕๐ ถือเป็นจุดเปลี่ยนผ่านวิธีคิดในการทำงานที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งของกลุ่มแกนนำ เมื่อ “นะโม” หรือ นายธนวรรษ อินทร์สูวรรธน์ เข้ามาชวนคิดชวนคุยเรื่องการทำงานพัฒนาในกลุ่มเด็กและเยาวชน พร้อมนำเสนอรายละเอียด “โครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชน” ภายใต้อำนาจของเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่นะโมจะขอความร่วมมือนำมาดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนโคกสลุง ระหว่างปี ๒๕๕๑-๒๕๕๔ จุดนี้เองที่ทำให้กลุ่มแกนนำมองเห็นโอกาสและช่องทางที่จะดึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็น “กลุ่มเด็กและเยาวชน” เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง เพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญที่จะเข้ามาช่วยขับเคลื่อนงานในอนาคต

รวมทั้งยังเป็นการจุดประกายเรื่องการออกแบบกระบวนการพัฒนาคน ซึ่งเป็นภารกิจเป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งของกลุ่มแกนนำจากที่เมื่อก่อนพอมีหน่วยงานไหนจัดอบรมหรือพาไปศึกษาดูงานก็จัดส่งคนเข้าไปร่วม ยังไม่มีการออกแบบว่าจะต้องเติมความรู้เรื่องอะไรบ้าง เพราะยังคิดไม่เป็น แต่พอมีโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านเข้ามาพร้อมกับนะโม แล้วได้มีโอกาสพัฒนาออกแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนร่วมกัน ซึ่งเมื่อนำไปทำจริงกับกลุ่มเด็กแล้ว เห็นผลและมีงานที่ต้องทำต่อยอด เช่น

เริ่มจากการจัดกิจกรรมเพื่อที่จะดึงเด็กเข้ามารวมกลุ่มกัน เมื่อเห็นว่าเด็กคนไหนมีแววก็กส่งต่อไปร่วมกิจกรรมค่ายผู้นำ ค่ายพี่เลี้ยง ต่อยอดไปเรื่อยๆ สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้กลุ่มแกนนำเกิดการเรียนรู้และนำมาใช้เป็นฐานคิดในการทำงานช่วงหลังๆ นับแต่นั้นเป็นต้นมา โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “การพัฒนาผู้นำแถวสอง” ที่แยกเป็นกลุ่มผู้ใหญ่กับกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีการออกแบบกระบวนการพัฒนาเฉพาะกลุ่ม

นอกจากนี้ การเข้ามาของ “นะโม” ยังทำให้กลุ่มแกนนำได้รู้จัก สสส. รวมทั้งได้รับคำแนะนำให้เขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับทุนสนับสนุนการทำกิจกรรม ซึ่งต่อมาในปี ๒๕๕๒ กลุ่มแกนนำจึงได้เริ่มเขียนโครงการเพื่อขอรับทุนสนับสนุนเป็นครั้งแรก เพื่อทำ “โครงการละครเพลงพื้นบ้านสานสุขเพื่อเยาวชน” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาแกนนำเยาวชนโดยใช้เรื่องราวของวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ ซึ่งเป็นการขอรับทุนผ่านสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้เครือข่ายสื่อพื้นบ้าน โดยการสนับสนุนของแผนงานทุนอุปถัมภ์เชิงรุก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั่นเอง ราวปี ๒๕๕๑ “มูลนิธิเด็ก” ได้เข้ามาในชุมชนพร้อมกับ “โครงการส่งเสริมสุขภาวะครอบครัวในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน” ด้วยจุดมุ่งหมายที่อยากจะทำให้ครอบครัวที่มีลูกเล็กๆ มีความสุขในการ

เลี้ยงลูก (มีเครื่องมือ มีความรู้ และมีวิธีการที่จะเลี้ยงลูกได้อย่าง มีคุณภาพ) โครงการได้ดำเนินมาถึงปี ๒๕๕๔ และในปี ๒๕๕๕ มูลนิธิเด็กได้กำหนดนโยบายการทำงาน **“ยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น”** โดยสนับสนุนให้ชุมชนร่วมมือกับโรงเรียนและหน่วยงานอื่นๆ ในท้องถิ่น ร่วมกันจัดการศึกษาที่เป็นการเรียนรู้อยู่บนฐานของชุมชนตนเอง ซึ่งพอดีกับพื้นที่ตำบลโคกสูงมีแนวคิดเรื่องการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จึงได้เสนอพื้นที่เข้าร่วมใน **“โครงการปฏิรูปการศึกษาเพื่อเด็กและชุมชน”** ซึ่งการได้เข้ามาสัมผัสบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโคกสูง ทำให้เห็นโอกาสและช่องทางที่จะต่อยอดการทำงานพัฒนาาร่วมกันบนฐานวัฒนธรรมชุมชนในระยะต่อมาอีกหลายโครงการ ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรอาหารพื้นบ้าน การส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อาหารพื้นบ้านชุมชน การพัฒนาศักยภาพเยาวชนผู้นำรุ่นใหม่ ซึ่งการทำงานร่วมกันตลอดระยะเวลาว่า ๕ ปี ทำให้ทีมงานจากมูลนิธิเด็กได้ซึมซับถึงบรรยากาศแห่งความสุขภายใต้วิถีชีวิตที่เรียบง่าย วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม และทรัพยากรท้องถิ่นที่ยังอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งเข้าใจถึงความพยายามของกลุ่มแกนนำที่จะทำให้นักรุ่นใหม่ในชุมชนเห็นค่าสิ่งเหล่านี้มีคุณค่า จึงเป็นหน่วยงานภายนอกที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่งที่จับมือให้การสนับสนุนการทำงานบนฐานวัฒนธรรมชุมชนของแกนนำ ทั้งในเรื่องงบประมาณ กระบวนการ และวิชาการอย่างต่อเนื่อง

ขับเคลื่อนงานเดิม หนุนเสริมงานใหม่

หลังกลับมาฟื้นฟูพิพิธภัณฑน์ในปี ๒๕๔๙ และได้กัลยาณมิตร มาช่วยเติมเต็มความคิดและเกื้อกูลการทำงานร่วมกันแล้ว แก่นนำ จึงเดินทางขับเคลื่อนงานอย่างเต็มที่ทั้งที่เป็นการสานต่องานเดิมและ เปิดหน้างานใหม่ที่หนุนเสริมกัน

โดยในปี ๒๕๕๑ ได้ริเริ่ม “โครงการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ ชุมชน” ซึ่งเกิดจากความคิดเห็นร่วมกันว่าคณะทำงานที่ต้องออกไป ทำงานนอกพื้นที่ไม่มีหลักประกันในชีวิต จึงเริ่มคิดกันว่าควรจะมีการ จัดตั้งกองทุนขึ้นมาดูแลกันเอง ซึ่งพอดีกับที่ช่วงเวลานั้นมีเงิน สวัสดิการผู้สูงอายุจากรัฐบาลเข้ามาในชุมชน แต่ยังไม่ครอบคลุม ผู้สูงอายุทุกคน จึงคิดจะนำมารวมกันในกองทุนสวัสดิการของตำบล เพื่อดูแลคนกลุ่มนี้ด้วย โดยมีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การ มหาชน) และองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสูง เข้ามามีส่วนร่วม สนับสนุนงบประมาณตั้งต้นในการจัดตั้งกองทุน

อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนภายใต้แนวคิด ของกลุ่มแก่นนำ มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ทุกคนในชุมชน มีสวัสดิการ ซึ่งสวัสดิการในที่นี้มีความหมายที่มากกว่าการมอบให้ ในรูปของตัวเงิน แต่เป็นการทำให้ทุกคน ทุกครอบครัวในชุมชนมี ความสุข อยู่ร่วมกันแบบเอื้ออาทร มีความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ใน ชุมชน หลักการที่สำคัญของสวัสดิการชุมชนคือ ต้องการให้ทุกคนใน ชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบวัฒนธรรมดั้งเดิม ไม่ต้องไปหวังพึ่งพิง

จากภายนอก โดยตั้งวัฒนธรรมเก่าๆ กลับมาใช้ เช่น *เมื่อก่อนเวลาไปงานศพชาวบ้านจะหิ้วข้าวสาร น้ำปลา หอม กระเทียมไปช่วยงาน* ซึ่งก็เป็นสวัสดิการชุมชนอย่างหนึ่งที่ไม่ต้องพึ่งพาตัวเงินอย่างเดียว ด้วยแนวคิดและหลักการดังกล่าวนี้เองที่ทำให้แกนนำริเริ่มและหนุนเสริมการทำงานสวัสดิการชุมชน เพราะเห็นความเชื่อมโยงกันของการที่จะทำให้คนในชุมชนได้รู้จักเหง้าของตัวเองและหันกลับไปใช้ทุนที่มีอยู่แล้ว ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

หยั่งราก ปักฐาน สืบสานอย่างยั่งยืน

การขับเคลื่อนงานพัฒนาบนฐานวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องของกลุ่มแกนนำ มีผลให้ในปี ๒๕๕๒ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรีได้เข้ามาสนับสนุนการจัดทำ “โครงการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูง” โดยสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา ๓ ปี ปีละ ๑๐,๐๐๐ บาท เพื่อให้ขับเคลื่อนกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสืบสานภูมิปัญญาจากคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ซึ่งต่อมากลุ่มแกนนำได้ใช้ชื่อนี้ในการขับเคลื่อนงานมาจนถึงปัจจุบัน โดยปรับกิจกรรมที่ทำอยู่เดิมทั้งหมดมาทำภายใต้ชื่อ “**ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูง**”

และในปีเดียวกันนี้เอง กลุ่มแกนนำหลักได้เขียนโครงการขอสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัดลพบุรี ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยเสนอผ่าน อบต. โคกสลุง เพื่อพัฒนางานสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะไปเสริมหนุนกับโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ชุมชน โดยนำมาจัดทำ “โครงการค่ายสืบสานภูมิปัญญาพัฒนาสู่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน” กลุ่มเป้าหมายคือเด็กและเยาวชน ซึ่งในค่ายนี้มีกิจกรรมหลักอยู่ ๓ เรื่อง คือ สืบค้น สืบสาน และเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลจากการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเชิงวัฒนธรรมและมีผลงานอย่างเป็นรูปธรรมอีกเช่นกัน ที่เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งซึ่งทำให้ตำบลโคกสลุงได้รับคัดเลือกให้เป็นที่ตั้ง “ศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวโคกสลุง จังหวัดลพบุรี ในพระอุปถัมภ์ฯ” ในปี ๒๕๕๓ โดยมี อบต. โคกสลุงเป็นหน่วยงานเชื่อมประสาน รับรอง และให้การสนับสนุนสถานที่จัดตั้งศูนย์ ซึ่งมีผลทำให้การขับเคลื่อนงานในระยะต่อมาของศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนเข้าไปเชื่อมกับการทำงานศูนย์ ๓ วัยฯ โดยใช้วัฒนธรรมไทยเป็นสื่อกลางในการทำกิจกรรมร่วมกันของคน ๓ วัย คือ ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่วัยทำงาน (พ่อแม่) เด็กและเยาวชน ภายใต้แนวคิดหลัก ๕ เรื่องของการดำเนินงานศูนย์ ๓ วัยฯ คือ “เตรียมพร้อมก่อนครองคู่ เรียนรู้ร่วมกันแต่ในครรภ์ คิดสร้างสรรค์แต่เยาว์วัย ครอบครัวเสริมกายใจ ผู้สูงวัยสานใยรัก”

อีกด้านหนึ่ง ประสบการณ์จากการเขียนและทำโครงการโดยขอรับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในช่วงที่ผ่านมา มีผลให้กลุ่มแกนนำเริ่มมีการออกแบบการทำงานพัฒนาเชิงวัฒนธรรมด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ เริ่มกำหนดทิศทางและวางแผนว่าจะต้องมีกิจกรรมอะไรบ้างที่จะทำกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ และเริ่มหางบประมาณมาสนับสนุนการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรมและเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะทำอะไร เพื่อให้เกิดผลอะไร ทำให้ในช่วงหลังของการทำงานเกิดการบูรณาการทั้งเป้าหมายและทรัพยากรต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การไปประสานเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ มีแนวทางในการเจรจาที่ชัดเจนมากขึ้น หรือถ้ามีหน่วยงานจากภายนอกเข้ามาให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนา ก็สามารถเจรจาต่อรองเพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางและเป้าหมายที่กลุ่มแกนนำวางแผนขับเคลื่อนได้ในแบบที่ทั้งชุมชนและหน่วยงานที่เข้ามาต่างก็ได้รับประโยชน์ที่สอดคล้อง และเหมาะสมกับภารกิจเป้าหมายของตนเอง

เมื่อมาถึงจุดนี้กลุ่มแกนนำเริ่มคิดถึงเรื่องความยั่งยืน จากเดิมที่โรงเรียนพาเด็กเข้ามาเรียน มาทำกิจกรรมกันที่พิพิธภัณฑ์ ก็มาคิดเรื่องการเข้าไปเชื่อมกับโรงเรียน จึงเกิดกิจกรรม “ห้องเรียนภูมิปัญญา” ขึ้นในปี ๒๕๕๔ ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณของศูนย์ ๓ วัยๆ โดยนำครูภูมิปัญญาเข้าไปสอนเด็กในโรงเรียนแบบสัญจร จัดครูภูมิปัญญาไปครั้งละประมาณ ๒๐ คน เด็กได้เรียน

ทั้งโรงเรียน สลับกันมาเรียนทั้งวัน เด็กได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ได้แก่ ของเล่นพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน และงานประดิษฐ์ (เช่น การตัดกระดาษทำพวงมโหตร เป็นต้น) ทำมาแล้ว ๔ โรงเรียน ในเขตตำบลโคกสูง ทุกโรงเรียนที่สัญจรไปให้การต้อนรับและขอให้กลับไปจัดอีก เด็กๆ สนุก ผู้สูงอายุที่เป็นครูภูมิปัญญารู้สึกภูมิใจในตนเอง เห็นว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีความสุข และชอบมาก

พอได้ทำกิจกรรมห้องเรียนภูมิปัญญาเหมือนเป็นการยืนยันความคิดที่ว่า ถ้าจะให้ยั่งยืนต้องรุกเข้าโรงเรียน ในปีเดียวกันนั้นเอง กลุ่มแกนนำจึงได้ร่วมกันออกแบบโครงการภายใต้ชื่อ **“โครงการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนตำบลโคกสูง”** โดยบูรณาการงบประมาณจาก ๒ แหล่งทุนคือ จากแผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ ภายใต้การสนับสนุนของ สสส. และจากมูลนิธิเด็ก มาดำเนินกิจกรรมภายใต้เป้าหมายหลักเดียวกัน โดยโครงการมีการออกแบบและวางแผนการทำงานแบบมองไปข้างหน้า ๓ ปี (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗) มีเป้าหมายเน้นหนักที่การสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่มเด็กและเยาวชน

กิจกรรมหลักภายใต้โครงการนี้ ได้แก่ การพัฒนาและจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการยอมรับเป็นหลักสูตรของตำบล โดยเปิดเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางในการจัดการศึกษาของตำบลโคกสูง โดยนำวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็น

หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อนำไปบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ด้วยหวังว่าหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก จะช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังได้จัดเวทีกำหนดกรอบการจัดทำหลักสูตร โดยเชิญครูและผู้บริหารจากโรงเรียนต่างๆ ในชุมชนมาร่วมพูดคุย รับประทานอาหาร คิดเห็นของผู้ปกครอง รวมทั้งเชิญนักวิชาการจากภายนอก เช่น จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มูลนิธิเด็ก และแกนนำชุมชน ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน มาร่วมคุยกัน เพื่อนิยามว่าหลักสูตรท้องถิ่นของตำบลที่อยากเห็นเป็นอย่างไร ผู้ปกครองต้องการอย่างไร โดยกำหนดเป็นกรอบกว้างๆ แล้วใช้กรอบตัวนี้ไปพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของตำบล ในระยะแรกจัดทำ ๒ หลักสูตรคือ รำโทน และ เพลงระบำบ้านไร่ ส่วนที่บูรณาการร่วมกับมูลนิธิเด็กคือ หลักสูตรอาหารพื้นบ้านและการจัดการแหล่งเรียนรู้อาหารพื้นบ้านชุมชน (ดำเนินการในปี ๒๕๕๕-๒๕๕๖) พอทำเสร็จทดลองจัดการเรียนรู้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทยเบ็ง จากนั้นได้เข้าไปคุยกับโรงเรียนเพื่อนำหลักสูตรท้องถิ่นที่ร่วมกันจัดทำไปบรรจุในการเรียนการสอน โดยศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูงสนับสนุนเรื่องของครูภูมิปัญญา ในส่วนของทฤษฎีให้ครูสอน โดยศูนย์ฯ จัดส่งข้อมูลให้ เช่น แกงบอมนี่มีความสำคัญอย่างไรกับวัฒนธรรมของชุมชน เมื่อครูสอนเสร็จส่งมาเรียนภาคปฏิบัติที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทยเบ็งเป็นผู้สอน เป็นต้น

อีกหนึ่งกิจกรรมที่สำคัญภายใต้โครงการนี้คือ การจัดงาน ตลาดนัดศิลปวัฒนธรรมและเวทีสาธารณะชุมชน จุดมุ่งหมายสำคัญของกิจกรรมนี้คือ เป็นการเปิดพื้นที่ที่สร้างสรรค์ให้เด็กได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากครุภูมิปัญญามาสาคิดและแสดงผลงาน เช่น การเล่น รำไทน์ เป็นเวทีที่ทำให้เด็กได้ฝึกฝนทักษะ รวมทั้งเป็นเวทีที่เผยแพร่ให้เห็นคุณค่าและความงดงามของวัฒนธรรมชุมชน ผ่านการทำ กิจกรรมร่วมกันของคน ๒ รุ่น คือ ผู้เฒ่าผู้แก่ในบทบาทของผู้ถ่ายทอดส่งต่อวัฒนธรรมไทยเบื้องต้นให้กับลูกหลาน กับเด็กและเยาวชนในบทบาทของผู้เรียนรู้และสานต่อวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง

นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยกิจกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพ แกนนำทั้งกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่ ได้แก่การพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนผ่านการผลิตสื่อหนังสือสั้น ค่ายพัฒนาแกนนำแถวสอง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (อบรมมัคคุเทศก์ อบรมโฮมสเตย์) การใช้ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน (กิจกรรมตามเป้าหมายของมูลนิธิเด็ก) การพัฒนาศักยภาพแกนนำแถวสอง การจัดการความรู้ (งบกระบวนการถอดบทเรียนจากมูลนิธิเด็ก และ สสส. สนับสนุนการจัดพิมพ์) ค่ายยุวกระบวนการ/พัฒนาผู้นำจิตสาธารณะ และการศึกษา เรียนรู้ ดูงานกับเครือข่ายเรื่องการจัดการ การศึกษาที่มีความหลากหลาย

สรุปภาพรวมการดำเนินงาน

การทำงานเพื่อพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนบนฐานวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น: วิถีไทย เบื้องโคกสูง มีจุดเริ่มต้นจากผลงานวิจัยซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของการสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ ต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนตำบลโคกสูง ซึ่งสิ่งนี้เองได้จุดประกายความคิดและมีผลให้เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มแกนนำที่ต้องการลุกขึ้นมาทำงานเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและวิถีดั้งเดิมของชุมชนนับตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ จากนั้นมาแกนนำกลุ่มนี้ก็ได้มีการขับเคลื่อนงานผ่านการทำโครงการ/กิจกรรมต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันรวมเป็นระยะเวลากว่า ๑๕ ปี

ผลจากการทบทวนกระบวนการทำงานในช่วงเวลาที่ผ่านมาพบว่า มีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ มากมายภายใต้แนวคิดการพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรม ซึ่งกลุ่มแกนนำพยายามขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศที่เข้ามาให้การสนับสนุน เมื่อนำโครงการ/กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้มาร้อยเรียงเชื่อมต่อกัน สามารถสรุปภาพรวมของการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ว่า การขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรม : วิถีไทย เบื้องโคกสูง มีภารกิจเป้าหมายที่สำคัญ ๓ เรื่อง คือ ๑) การอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) การพัฒนาความเป็นผู้นำเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน และ ๓) การสื่อสาร สืบสาน และพัฒนาเพื่อความยั่งยืน โดยแต่ละภารกิจเป้าหมายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภารกิจเป้าหมายที่ ๑

อนุรักษ์ พื้นฟูวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำเนินงานตามภารกิจเป้าหมายนี้เน้นหนักในช่วง พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๔ ด้วยความมุ่งหมายที่ต้องการ **จุดประกายให้คนโคกสูงเห็นคุณค่าและความสำคัญของวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน รู้จักตัวเอง เห็นรากเหง้าของตัวเอง (เป็นใคร มีรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างไร มีความเป็นอยู่อย่างไร พูดอย่างไร กินอาหารอย่างไร) เห็นคุณค่าและภูมิใจในสิ่งดีๆ ที่ตัวเองมีอยู่ (รู้ว่าสิ่งที่ตั้งงามของชุมชนตัวเอง มีอะไรบ้าง แยกแยะได้ว่าสิ่งที่ตั้งงามคืออะไร สิ่งที่ไม่ดีคืออะไร) ร่วมกันรักษาวัฒนธรรมที่ตั้งงามของชุมชนเพื่อส่งต่อให้คนรุ่นหลัง และพัฒนาไปบนพื้นฐานวัฒนธรรมและรากเหง้าของตัวเอง อันจะนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขภายใต้วิถีและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตัวเอง**

กลยุทธ์ดำเนินงาน

กลยุทธ์ดำเนินงานที่สำคัญเพื่อการบรรลุภารกิจเป้าหมายนี้คือ **สร้างรูปธรรมเพื่อที่จะดึงความสนใจของคนโคกสูง** ซึ่งเกิดจากความคิดของกลุ่มแกนนำที่ว่า “...ถ้าเพียงแต่พูดหรือมีแต่นามธรรม คนก็จะไม่สนใจ แต่ถ้านำสิ่งที่เป็นรูปธรรมเข้ามา น่าจะเป็นสิ่งที่ดึงความรู้สึก ดึงจิตใจของผู้คนให้อยากเข้ามาร่วมทำกิจกรรมได้...” จึงได้มีการก่อสร้าง “พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านไทยเบ๊จ” ขึ้น เพื่อจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแบบวิถีไทยเบ๊จดั้งเดิม ด้วยหวังว่าพิพิธภัณฑสถานจะเป็นบันไดขั้นแรกที่จะช่วยดึงความสนใจของคนในชุมชนได้

โครงการ/กิจกรรม

กิจกรรมที่สำคัญของการดำเนินงานภายใต้ภารกิจเป้าหมายนี้ได้แก่ **การก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานไทยเบ๊จ** โดยขอรับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุน SIF และได้รับสนับสนุนสถานที่จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดลพบุรี พิพิธภัณฑสถานก่อสร้างแล้วเสร็จและเปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๓ ต่อจากนั้นจึงเริ่ม **ฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น** โดยในช่วงแรกเลือกมา ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ จำโชนและเพลงพื้นบ้าน กับกลุ่มอาชีพดั้งเดิม ได้แก่ การทำข้าวซ้อมมือโดยใช้ครกกระเดื่อง และกลุ่มทอผ้าด้วยกี่โบราณ ระยะเวลาต่อมาจึงฟื้นฟูกลุ่มจักสาน และกลุ่มทำของเล่นพื้นบ้าน

ภารกิจเป้าหมายที่ ๒

พัฒนาความเป็นผู้นำเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน

ภารกิจเป้าหมายนี้เริ่มจุดประกายขึ้นในช่วงปี ๒๕๔๕ และดำเนินการเน้นหนักมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปี ๒๕๔๙ เหตุเกิดจากการที่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบ็ญเริ่มซบเซาและเสื่อมโทรมลง เพราะขาดคนดูแลรับช่วงต่อ ทำให้แกนนำจุกคิดถึงเรื่องการพัฒนาคนพัฒนาตนเอง เพื่อที่จะขับเคลื่อนงานได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นจุดมุ่งหมายสำคัญของการดำเนินงานตามภารกิจนี้จึงอยู่ที่ การพัฒนาศักยภาพของแกนนำที่จะเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนงาน รวมไปถึงผู้นำในชุมชนที่มีใจและมีความพร้อมที่จะมาร่วมกันขับเคลื่อนงาน เพื่อให้มีความรู้และทักษะมากพอที่จะช่วยกันขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรมภายใต้วิถีไทยเบ็ญโคกสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และทำงานได้อย่างบรรลุเป้าหมายได้มากขึ้น

การทำงานพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรมภายใต้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบ็ญซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนมาขับเคลื่อนงานภายใต้ชื่อ “ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูง” ให้ความสำคัญกับเรื่องของการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการสืบสาน ซึ่งกลุ่มแกนนำมองว่า ถ้าจะทำให้เกิดความยั่งยืนต้องมีการพัฒนาคนทำงานควบคู่กันไปด้วย ทั้งแกนนำที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน กับแกนนำที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งไม่ได้มองแค่ผู้ใหญ่บ้าน หรือ อบต. แต่เชื่อว่าคนที่มีใจ คนที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติ ถ้าใจเข้ามาและมีความพร้อมก็สามารถเป็นผู้นำได้ จึง

มีกิจกรรมที่มารองรับเรื่องการพัฒนาความเป็นผู้นำควบคู่กับงาน อนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานมาอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ความรู้และทักษะในการขับเคลื่อนงานที่กลุ่ม แกนนำต้องการ ไม่ได้หมายถึงวุฒิการศึกษาต่างๆ แต่เป็นความรู้ที่จะ ช่วยให้ขับเคลื่อนงานไปข้างหน้าได้อย่างมีเป้าหมายและทิศทางชัดเจน รู้จักแหล่งทุนที่จะขอรับการสนับสนุนในด้านต่างๆ รู้เรื่องการเขียน โครงการ การบริหารจัดการโครงการ รู้เรื่องการเชื่อมโยงเครือข่าย การวิเคราะห์เครือข่ายที่เข้ามาร่วมงาน การพูด/การนำเสนอ รวมทั้ง ความสามารถในการประเมินและวัดผลความสำเร็จของงาน รวมไปถึง เรื่องของความรับผิดชอบ การมีวินัย ความกล้าที่จะคิดและทำใน สิ่งใหม่ๆ

กลยุทธ์ดำเนินงาน

กลยุทธ์ดำเนินงานเพื่อบรรลุภารกิจเป้าหมายนี้แบ่งได้เป็น ๒ ระยะ

ระยะแรกช่วงปี ๒๕๔๕-๒๕๔๙ เน้นหนักไปที่การเข้าร่วม หลักสูตรอบรม ศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การทำงานจากพื้นที่อื่นๆ ซึ่งจัดโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับ ท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยพยายามขอรับโควตาจากตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อให้กลุ่มแกนนำได้มีโอกาสเข้าไปร่วมเรียนรู้

ระยะที่ ๒ เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ เป็นต้นมา กลุ่มแกนนำเริ่มมีการออกแบบและจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาด้วยตนเอง โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้สั่งสม บ่มเพาะ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกัลยาณมิตรที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน มีผลให้กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาในช่วงนี้เป็นไปแบบมีทิศทางคือ รู้ว่าต้องการความรู้เรื่องอะไรมาใช้เพื่อขับเคลื่อนงานเรื่องใด และควรจะทำแบบวิธีการเรียนรู้อย่างไร เพื่อให้เกิดการพัฒนาได้ตรงตามเป้าหมาย

โครงการ/กิจกรรม

กิจกรรมสำคัญของการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ในระยะแรกคือ กลุ่มแกนนำหลักเข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานจากพื้นที่อื่นๆ ซึ่งจัดโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ที่สำคัญและมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของแกนนำอย่างมาก ได้แก่ การเข้าร่วมอบรมหลักสูตรต่างๆ ในโครงการวิจัยและพัฒนาชีวิตสาธารณะ - ท้องถิ่นนำอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI)

ส่วนกิจกรรมที่สำคัญในระยะที่ ๒ ได้แก่ ค่ายพัฒนาแกนนำ แดวสอง การศึกษาดูงานเรียนรู้กับเครือข่ายเรื่องการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย เป็นต้น

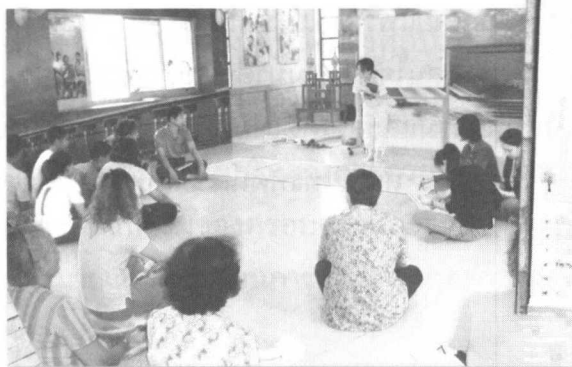
ภารกิจเป้าหมายที่ ๓

สื่อสาร สืบสาน และพัฒนาเพื่อสร้างความยั่งยืน

ภารกิจเป้าหมายนี้ เน้นเรื่องของการสื่อสารเรื่องราววิถีชีวิตไทยเบ้งโคกสลุงโดยใช้วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสื่อ เพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยการดำเนินงานภายใต้ภารกิจเป้าหมายนี้เริ่มขึ้นในราวปี ๒๕๔๔ ภายหลังจากก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านไทยเบ้งและได้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของชุมชนไทยเบ้งโคกสลุงขึ้นมาใหม่ ซึ่งในระยาะนี้เน้นไปที่การเผยแพร่เรื่องราววัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทยเบ้งโคกสลุงให้เป็นที่รู้จัก ผ่านการออกร้านจัดแสดงตามงานที่มีหน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น แต่หลังจากปี ๒๕๕๐ เป็นต้นมา การขับเคลื่อนงานตามภารกิจเป้าหมายนี้ได้เน้นหนักและเข้มข้นมากขึ้น โดยมุ่งความสำคัญไปที่การสืบสานส่งต่อให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน/คนรุ่นหลัง ควบคู่ไปกับการพัฒนาคนทำงานเพื่อให้สามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ดำเนินงาน

กลยุทธ์ดำเนินงานที่สำคัญเพื่อบรรลุภารกิจเป้าหมายนี้คือการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนงาน ทั้งที่เป็นเครือข่ายผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยมีการบูรณาการทรัพยากรทั้งเรื่องบุคคล งบประมาณ และการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ที่สำคัญคือการเชื่อมโยงกับเครือข่ายที่จะเป็นกลไกหลักที่ทำให้การพัฒนาเชิง

วัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทย เบิ่งโคกสูงให้เกิดความยั่งยืนได้ นั่นก็คือ การเชื่อมโยงเข้าไปสู่ โรงเรียนต่างๆ ในชุมชน

โครงการ/กิจกรรม

โครงการ/กิจกรรมที่สำคัญของการดำเนินงานเพื่อบรรลุภารกิจ เป้าหมายนี้ ได้แก่

ด้านการสื่อสาร กิจกรรมสำคัญที่ทำโดยกลุ่มแกนนำคือ การออกร้านเพื่อจัดแสดงเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยเบิ่งโคกสูง การจัดขบวนวิถีชีวิตไทยเบิ่งในพิธีเปิดงานแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ การจัดชุดการแสดงทางวัฒนธรรมที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (เพลินเพลงไทยเบิ่ง) การแสดงละครเร่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี พื้นบ้านของชาวไทยเบิ่งเป็นละครเพลงพื้นบ้าน จัดขึ้นที่วัด โรงเรียน และในชุมชน รวมไปถึงการเผยแพร่ในรูปแบบ “เรื่องเล่า (story telling)” ในเวทีต่างๆ ที่ได้มีโอกาสไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งผลพวงที่เกิดจากการออกเผยแพร่งานในรูปแบบต่างๆ เหล่านี้ คือ มีสื่อมวลชนต่างๆ ให้ความสนใจติดตามมาศึกษาเก็บข้อมูลในชุมชน และนำไปจัดทำเป็นบทความและสารคดีเผยแพร่ผ่านหลายช่องทาง เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สถานีโทรทัศน์กระแสหลัก เคเบิลทีวี รวมไปถึงเว็บไซต์ต่างๆ

ด้านการสืบสานและพัฒนา มีการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่สำคัญเรียงตามลำดับเวลา ดังนี้

๑) การฟื้นฟูพิพิธภัณฑ์ไทยเบ็ญ ด้วยงบประมาณของมูลนิธิที่สนับสนุนผ่านสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (พ.ศ.๒๕๕๔)

๒) ค่ายเยาวชนรวมพลังรักถิ่น โดยระดมเงินบริจาคจากเครือข่ายของแกนนำและจากผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน และค่ายมัคคุเทศก์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ด้านการจัดกระบวนการและงบประมาณ (พ.ศ.๒๕๕๔)

๓) โครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ ชุมชน เครือข่ายเยาวชนสืบสาน ภูมิปัญญา ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๕) ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ได้แก่ ค่ายเยาวชนเมล็ดพันธุ์ไทยเบ็ญ ครั้งที่ ๑-๔ ค่ายพัฒนาศักยภาพด้านการเก็บข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมข่าวเปลือกไทยเบ็ญสืบค้นภูมิปัญญา ค่ายพัฒนาศักยภาพทักษะการเป็นพี่เลี้ยง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ การอบรมเชิงปฏิบัติการศิลปะการถ่ายภาพต่องานสืบสาน ภูมิปัญญาผ่านภาพถ่ายและงานเขียน เป็นต้น

๔) โครงการส่งเสริมสุขภาพครอบครัวในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน มูลนิธิเด็กสนับสนุนงบประมาณและกระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินงานร่วมกับ อบต. โคกสูง (พ.ศ.๒๕๕๑)

๕) โครงการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน (พ.ศ.๒๕๕๑)

๖) โครงการค่ายสืบสานภูมิปัญญาพัฒนาสู่ศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัดลพบุรี สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลพบุรี (พมจ.) (พ.ศ.๒๕๕๒)

๗) โครงการศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูง สนับสนุนงบประมาณโดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี (พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๔)

๘) โครงการละครเพลงพื้นบ้านสานสุขเพื่อเยาวชน ภายใต้เครือข่ายสื่อพื้นบ้าน ดำเนินงานโดยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๔)

๙) จัดงานลานวัฒนธรรม ลานชุมชนคนไทยเบิ้ง เป็นประจำทุกปี (ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๒)

๑๐) ห้องเรียนภูมิปัญญา (พ.ศ.๒๕๕๔)

๑๑) จัดทำพจนานุกรมภาษาไทยเบิ้ง (ฉบับชาวบ้าน) เพื่อรวบรวมภาษาพูดของชาวไทยเบิ้งโคกสูง จำนวน ๖๘๐ คำ โดยงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. ขอรับผ่านสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งต่อมาได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สาขาภาษา เมื่อวันที่อังคารที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๖

๑๒) โครงการการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนตำบลโคกสูง ภายใต้การสนับสนุนจากแผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๗) บูรณาการร่วมกับมูลนิธิเด็กในส่วนของการพัฒนาหลักสูตรอาหารพื้นบ้าน การจัดการแหล่งเรียนรู้อาหารพื้นบ้านชุมชน (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๖) นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมย่อยภายใต้โครงการนี้บางส่วน เช่น การจัดงานตลาดนัดศิลปวัฒนธรรมและเวทีสาธารณะชุมชน นอกเหนือจากเงินสนับสนุนจาก สสส. แล้ว แกนนำยังได้ประสานขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ด้วย เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ศูนย์ ๓ ้วย สานสายใยรักแห่งครอบครัวโคกสูง จังหวัดลพบุรี ในพระอุปถัมภ์ฯ มูลนิธิเด็ก ศูนย์บริการสวัสดิการสังคมเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบฯ เป็นต้น

๑๓) โครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนผู้นำรุ่นใหม่ โดยการสนับสนุนจากมูลนิธิเด็ก ในกิจกรรมค่ายพัฒนาวิทยากรกระบวนการและค่ายผู้นำจิตสาธารณะกับการทำงานเพื่อส่วนรวม : รักในการเรียนรู้และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างรู้เท่าทัน (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๖)

๑๓) ปรับปรุงภูมิทัศน์ของศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูง ก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์สำหรับการจัดกิจกรรมและจัดทำนิทรรศการเล่าเรื่องราววัฒนธรรมไทยเบิ้ง โดยการสนับสนุนงบประมาณจากยุทธศาสตร์จังหวัดผ่านสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี (พ.ศ.๒๕๕๗)

๑๕) ศึกษาดูงานด้านการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย โดยการสนับสนุนของมูลนิธิเด็ก (พ.ศ.๒๕๕๖)

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรม

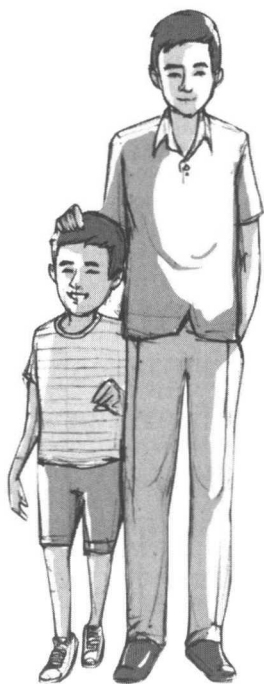
ผลจากการจัดกิจกรรม “ห้องเรียนภูมิปัญญา” โดยมีคนเฒ่าคนแก่เป็นผู้ถ่ายทอดทั้งเรื่องของการทำอาหารพื้นบ้าน การทอผ้า การจักสาน งานประดิษฐ์ต่างๆ ให้กับเด็กและเยาวชน รวมไปถึงคนรุ่นใหม่ในชุมชนที่สนใจ ร่วมกับการจัดกิจกรรมลานวัฒนธรรม ลานชุมชน คนไทยเบิ่งเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นเวทีให้กับคนที่ได้เรียนรู้จากครูภูมิปัญญาได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะและจัดแสดงผลงาน ส่งผลให้มีคนที่น่าสนใจนำความรู้จากห้องเรียนภูมิปัญญาไปสร้างรายได้เสริมให้กับตนเองได้ เช่น ทำขนมพื้นบ้าน ทอผ้า เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการทำอาหารพื้นบ้าน เช่น แกงมันนกก แกงไข่น้ำ และมีผักพื้นบ้านต่างๆ ตามฤดูกาลนำกลับมาขายในตลาดชุมชนมากขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนหน้านี้อาหารที่ขายในตลาดมีแต่อาหารทั่วไปที่นิยมกินกันในยุคนี้ ส่วนผักก็จะมีแต่ ค่ะน้ำ กะหล่ำปลี ผักบุ้ง เป็นต้น

อีกด้านหนึ่งก็พบว่า ภูมิปัญญาเรื่องการตัดดอกไม้ การตัด พวงมโหตร ซึ่งเป็นของดั้งเดิมในชุมชนที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้ในช่วง เทศกาลงานบุญต่างๆ เช่น งานตรุษ สงกรานต์ จะมีการแห่ดอกไม้ ไปถวายวัด มีการประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ พวงมโหตร ซึ่ง สิ่งเหล่านี้ได้หายไปจากชุมชนโคกสลุงราว ๒๐ ปีแล้ว แต่ภายหลัง ที่มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่และถ่ายทอดให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน สิ่งนี้ ก็เริ่มกลับฟื้นคืนมาใหม่ โดยในช่วงประมาณ ๒ ปีที่ผ่านมา มีการ นำพวงมโหตรไปใช้ประดับตกแต่งในงานเทศน์มหาชาติ มีเด็กและ เยาวชนมารับจ้างตัดพวงมโหตรไปประดับในงานบวช เป็นต้น

การพัฒนาความเป็นผู้นำเพื่อขับเคลื่อนงาน

กลุ่มแกนนำผู้ใหญ่ มีศักยภาพในการทำงานมากขึ้น เห็นได้ จากช่วงแรกๆ ของการทำงานส่วนใหญ่คิดเป็นกิจกรรมแล้วจบ ไม่ได้ คิดเป็นโครงการ ยังไม่มีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แต่ช่วงประมาณ ปี ๒๕๕๐ เป็นต้นมา เริ่มคิดเป็นระบบ มีการมองเชิงยุทธศาสตร์ คิดเชื่อมโยง คิดจากตัวโครงการใหญ่แล้วมีกิจกรรมมารองรับเพื่อ นำไปสู่เป้าหมาย ดังจะเห็นได้ว่าการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในช่วง ภายหลังจะมีความต่อเนื่องกัน การออกแบบกิจกรรมใหม่จะเป็นการคิด ต่อยอดจากกิจกรรมเดิม เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ ยังสามารถเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์กับพื้นที่อื่นๆ ได้

กลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชน ขยาย
จำนวนเพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรม เช่น
กิจกรรมการเข้าค่ายต่างๆ แม้ว่าขณะนี้
เด็กๆ อาจยังพัฒนาไปไม่ถึงภาวะผู้นำ
แต่ก็สามารถเป็นแกนนำที่จะจัดกิจกรรม
ให้กับรุ่นน้องหรือเครือข่ายที่มาขอความ
ร่วมมือได้ มีเยาวชนหลายคนจากหลายรุ่น
ที่ออกปฏิบัติงานได้ในชุมชน เป็นพี่เลี้ยง
ให้รุ่นน้องได้ เป็นวิทยากรให้กลุ่มเครือข่าย
ได้ หรือเวลามีกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์
เมื่อมอบหมายหน้าที่ให้ทำ ก็สามารถไป
รวมกลุ่มทำกันเองได้ เช่น มอบให้เป็น
พิธีกร ก็สามารถไปคัดเลือกคน เตรียมตัว
กันเอง และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดี

การสื่อสาร สืบสาน และพัฒนา เพื่อความยั่งยืน

๑. ชาวชุมชนตำบลโคกสูงส่วนหนึ่งรู้จักคำว่า “ไทยเบิ่ง” มากขึ้น เกิดการรับรู้แล้วว่า มีคนกลุ่มหนึ่งมีความพยายามที่จะอนุรักษ์พื้นที่ฟู และสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี อันเป็นรากเหง้าของชุมชนไม่ให้เลือนหายไป

๒. หน่วยงานภายนอกให้ความสำคัญ โดยในปี ๒๕๕๖ หน่วยงานระดับจังหวัดเล็งเห็นว่า ชุมชนโคกสูงมีความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม มีการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง และมีผลงานที่จับต้องได้ จึงได้นำเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยเบิ่งโคกสูงบรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในพื้นที่ก็ให้ความสำคัญกับเรื่องราวของวัฒนธรรมไทยเบิ่ง โดยส่งบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และส่งนักศึกษาเข้ามาเรียนรู้กับครุภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้มหาวิทยาลัยในพื้นที่แล้ว ยังมีนักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ ซึ่งเห็นความสำคัญเข้ามาศึกษา เรียนรู้ ดูงานในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนภายนอกมองว่าชุมชนตำบลโคกสูงมีความเข้มแข็งและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องการทำงานเชิงวัฒนธรรมได้

๓. สื่อมวลชนให้ความสำคัญนำเรื่องราววัฒนธรรมภูมิปัญญา และวิถีชีวิตไทยแข็งโคกสูงไปเผยแพร่อย่างหลากหลายช่องทาง ได้แก่ สถานีโทรทัศน์กระแสหลัก (เช่น รายการทุ่งแสงตะวัน ช่อง ๓ / รายการข่าว ๕ หน้า ๑ ช่อง ๕ / รายการชุมชนต้นแบบ ช่องทีวีไทย) เคเบิลทีวี (เช่น รายการเด็กแหวกแนว ช่อง NEW 1-ASTV) วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร อินเทอร์เน็ต ซึ่งส่งผลกระทบต่อกลับมาที่ ชุมชนคือ ทำให้เกิดการพูดคุยกันของคนในชุมชนที่แฝงไว้ด้วยความภาคภูมิใจ เช่น “บ้านเราออกโทรทัศน์อีกแล้วนะ”

๔. ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ มีโรงเรียนในตำบลโคกสูงให้ความสนใจร่วมมือในการจัดกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์จำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดโคกสูง โรงเรียนวัดหนองตามิ่ง โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑๐๐ โรงเรียนบ้านเขาขวาง และโรงเรียนโคกสูงวิทยา รูปแบบของความร่วมมือ เช่น ส่งครูเข้ามาช่วยจัดกิจกรรม ส่งเด็กเข้าร่วมกิจกรรม และร่วมสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม

๕. กิจกรรม “ห้องเรียนภูมิปัญญาสัญจร” ทุกโรงเรียนที่สัญจรไป ให้การตอบรับและขอให้กลับไปจัดกิจกรรมซ้ำอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ผู้บริหารโรงเรียนบ้านเขาขวางและโรงเรียนวัดหนองตามิ่ง พร้อมที่จะหางบประมาณมาสนับสนุนให้ทำอย่างต่อเนื่อง

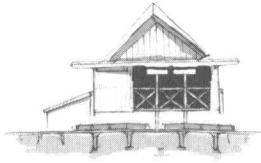
๖. การนำหลักสูตรท้องถิ่นเชื่อมโยงเข้าสู่โรงเรียน สามารถผลักดันเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนในเขตตำบลโคกสูงได้แล้ว ๓ แห่ง คือ โรงเรียนบ้านเขาขวางและโรงเรียนวัด

โคกสลุงได้นำหลักสูตรเพลงพื้นบ้านไปใช้ ส่วนโรงเรียนวัดหนองตามิ่ง ได้นำหลักสูตรอาหารพื้นบ้าน และหลักสูตรเพลงพื้นบ้านไปใช้จัดการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

๗. เด็กและเยาวชนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูภูมิปัญญา และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่พิพิธภัณฑน์ไทยเบ็งจัดขึ้น เพื่อเปิดเป็นเวทีให้ฝึกทักษะหลายๆ ครั้ง สามารถนำความรู้ที่ได้ไปลงมือทำเองได้ ทั้งเรื่องของการทำอาหารและขนมพื้นบ้าน งานประดิษฐ์ต่างๆ เช่น การตัดดอกไม้ การตัดพวงมโหตร นอกจากทำเองได้แล้วเด็กและเยาวชนรุ่นพี่ยังสามารถสอนต่อให้รุ่นน้องได้ด้วย ส่วนกลุ่มที่เรียนรู้การเล่นพื้นบ้าน เช่น เพลงพื้นบ้านและรำไท่น มีพัฒนาการด้านการแสดงดีขึ้น กล้าแสดงออก สามารถออกแสดงในเวทีต่างๆ ได้

๘. งานตลาดนัดศิลปวัฒนธรรม คนในชุมชนให้ความสนใจเข้าร่วมงาน และรู้สึกพอใจกับการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นที่พิพิธภัณฑน์ไทยเบ็ง เพราะได้เห็นวิถีชีวิตบรรยากาศเก่าๆ เหมือนได้ย้อนยุคไปสู่วัยเด็กอีกครั้ง และเห็นด้วยว่าเพื่อให้เกิดการสืบทอดต่อ คนในครอบครัวมีส่วนสำคัญ พ่อแม่ควรพาลูกทำ ลูกก็จะทำกันต่อได้ ซึ่งถ้าคนในชุมชนยังใช้วิถีชีวิตแบบเดิม วัฒนธรรมก็จะยังคงอยู่ต่อไปได้ แต่บางเรื่องอาจสูญหาย เช่น การแต่งกาย เพราะเด็กรุ่นใหม่ไม่แต่งกันแล้ว แต่ถ้าจะสืบสานไว้ ก็ให้แต่งผ้าโจง เสื้อกระโจม (เสื้ออีหัว) มาร่วมงานตลาดนัด

ส่วนที่ ๔

ว่าด้วยเรื่องบทเรียนและข้อเสนอแนะ

การที่คนทำงานได้มีโอกาสมานั่งครุ่นคิด ไคร่ครวญ และ ทบทวนร่วมกันถึงการทำงานที่ผ่านไปแล้วว่ามีสิ่งใดที่ทำได้ มีสิ่งใด ที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไข ได้มองเห็นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนใน การทำงานของตัวเอง รวมทั้งสิ่งที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคและโอกาส ที่จะบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย สิ่งเหล่านี้นอกจากจะมีความ สำคัญต่อการเรียนรู้ร่วมกันของคนทำงานแล้ว ยังสามารถนำข้อสรุป ที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานในระยะต่อไป หรือการ ทำงานในลักษณะที่มีความใกล้เคียงกันให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นได้

เมื่อคนทำงานหลักและคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานพัฒนา ชุมชนบนฐานวัฒนธรรม: วิถีชีวิตไทยเบิ้งโคกสูง ที่ร่วมกันขับเคลื่อน งานมาเป็นระยะเวลากว่า ๑๕ ปี ภายใต้อำนาจ “พิพิธภัณฑสถานบ้านไทยเบิ้ง” ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนมาทำงานโดยใช้ชื่อ “ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใย ชุมชนตำบลโคกสูง” ได้มีโอกาสมานั่งครุ่นคิดและย้อนทบทวน ถึงกระบวนการทำงานที่ผ่านมา นอกจากจะเป็นโอกาสของการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแล้ว ยังทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้มองเห็นภาพรวมและรายละเอียดต่างๆ ของการทำงาน ซึ่งมีทั้ง “จุดแข็ง” และ “สิ่งที่ทำได้ดี” อันเป็นปัจจัย/เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การทำงานบรรลุความสำเร็จ “สิ่งที่ยังต้องพัฒนาปรับปรุง” และ “ปัญหาอุปสรรค” ซึ่งเป็นปัจจัย/เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้งานยังไม่บรรลุความสำเร็จ รวมไปถึง “โอกาส” ที่จะทำให้งานบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสรุปได้ดังนี้

จุดแข็งของการดำเนินงาน

๑. มีต้นทุนทางสังคมสูงมากทั้งเรื่องภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ซึ่งวิถีชีวิตแบบนี้ยังคงมีอยู่ในชุมชน แต่กำลังจะก้าวเข้าสู่ระยะเปลี่ยนผ่าน ถ้าไม่มีการขับเคลื่อนงานเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานไว้ สิ่งดีงามเหล่านี้อาจจะสูญหายไป

๒. มีแกนนำที่มีใจออกหน้าทำงานอย่างต่อเนื่อง ชยัน พุ่มเท และตั้งใจ

๓. มีเครือข่ายจากภายนอกชุมชนหลายหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนทั้งด้านวิชาการ การจัดการกระบวนการ และงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดลพบุรี สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลพบุรี มูลนิธิเด็ก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

สิ่งที่ทำได้ดีจากการทำงานที่ผ่านมา

จากมุมมองเครือข่ายร่วมงาน เครือข่ายความร่วมมือหลายหน่วยงานต่างมองว่า การทำงานในพื้นที่ตำบลโคกสลุงมีความต่างจากพื้นที่อื่น เนื่องจากสามารถทำงานพัฒนาชุมชนได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีหน่วยงานภาครัฐมาให้การสนับสนุน เพราะเป็นชุมชนเก่าแก่ มีทุนทางสังคม มีวัฒนธรรมดั้งเดิม มีวัด พิพิธภัณฑสถาน มีภาคประชาชนที่เข้มแข็ง มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาชุมชน มีกระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน และมีการพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ ซึ่งเมื่อมีนักวิชาการเข้ามาหนุนเสริมการทำงานของชุมชน ก็จะไม่ค่อยรู้สึกเหนื่อย เพราะเป็นเพียงการเข้ามาเติมในส่วนที่ขาด สิ่งที่ชุมชนต้องการ ซึ่งชุมชนก็มีแนวทางในการทำงานอยู่แล้วในทุกเรื่องของบริบทชุมชน องค์ความรู้พื้นบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน ภาษาประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวคนในวิถีตั้งแต่เกิดจนตาย

การที่ชุมชนสามารถดึงแหล่งทุนต่างๆ เข้ามาได้ แม้กระทั่งระดับจังหวัดก็ถือว่ายั่งยืน เพราะถูกดึงเข้าไปในระบบแล้ว ถ้าเข้าไปในยุทธศาสตร์จังหวัดได้ ถือว่ายั่งยืนระดับหนึ่ง ถ้าอยู่ในฐานล่างของชุมชน ถือว่ายังไม่ปลอดภัย แต่จะยั่งยืนมากขึ้นต้องทำให้ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร คนทุกเพศทุกวัย เห็นคุณค่าความสำคัญ และไม่ใช้เห็นอย่างเดียวต้องลงมือทำด้วย

เครือข่ายและหน่วยงานภาครัฐ มองจุดแข็งการทำงานซึ่งถือเป็นความโชคดีในเรื่องผู้นำ ที่ทำให้การทำงานสามารถอยู่ได้ด้วยตัวชุมชนเอง เป็นเพราะมีแกนนำทั้งที่เป็นทางการ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นแกนกลางเชื่อมกับชาวบ้านได้ และยังมีคนหรือผู้นำองค์กรแบบไม่เป็นทางการ คือภาคประชาชนที่เป็นส่วนหนึ่งของ อบต. ด้วย อย่างคุณประทีป อ่อนสลุบ ซึ่งขณะนั้นเป็นรองนายก และเป็นแกนนำกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ จึงเป็นความโดดเด่นได้เปรียบพื้นที่ชุมชนอื่น ซึ่งการที่แกนนำเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานภายนอก สามารถสร้างเครือข่ายจากหน่วยงานอื่นๆ ได้ ช่วยเหลือตัวเองได้ทางงบประมาณสนับสนุนการทำงานได้เอง โดยไม่ต้องรองบจากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้การทำงานมีความยั่งยืนต่อเนื่อง เพราะในส่วนของภาครัฐหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นแกนหลักในพื้นที่อาจจะเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา นโยบายเปลี่ยนไปตามนายก แต่หากภาคประชาชนยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง มีแนวคิดของตัวเอง มีวิถีทางของตัวเอง ก็ยั่งยืนได้ถึงภาครัฐจะหนุนหรือไม่หนุน ใครเข้ามาทำงานก็สานต่องานได้ราบรื่น ซึ่งพอสรุปสิ่งที่ได้ดีดีจากการทำงานที่ผ่านมาดังนี้

๑. มีการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ถ้าเปรียบเป็นนกวิ่งก็เรียกว่าวิ่งมาตลอด ไม่หยุดเลย อาจจะมีบางช่วงที่แรงตกวิ่งช้าลงไปบ้าง วิ่งออกนอกเส้นทางไปบ้าง แต่ก็ยังไม่ยอมหยุดวิ่ง พยายามแสวงหาโอกาส เร็ยன்று ลองผิดลองถูก และลงมือทำโครงการ/กิจกรรมต่างๆ อย่างมากมายเพื่อจะเคลื่อนไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

๒. มีการบริหารจัดการงบประมาณและเชื่อมโยงเครือข่ายเข้ามาสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน โดยบูรณาการทรัพยากรที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกหลายแหล่งที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผ่านกระบวนการเชิงวัฒนธรรมโดยปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้สอดคล้องกัน รวมทั้งพยายามหาโอกาสและช่องทางผลักดันงานอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานวัฒนธรรมไทยเบิ่งเข้าไปเชื่อมโยงกับโครงการอื่นๆ ที่ผ่านเข้ามาในชุมชน มีผลทำให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

๓. มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของกลุ่มแกนนำหลัก ทั้งที่เป็นการแสวงหาโอกาสการเรียนรู้โดยเข้าไปร่วมกับโครงการหรือหน่วยงานอื่นๆ ภายนอกชุมชน และการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติจริง

๔. มีการคิดกิจกรรมที่เชื่อมโยงต่อยอดกัน เพื่อที่จะถ่ายทอดส่งต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยเบิ่งให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน เริ่มต้นจากการให้คนเฒ่าคนแก่สอนเด็กๆ ผ่านกิจกรรมที่พิพิธภัณฑจัดขึ้น จากนั้นต่อยอดไปสู่การพาคนเฒ่าคนแก่สัญจรไปสอนให้กับเด็กๆ ถึงในโรงเรียน จนในที่สุดได้ขยายผลไปสู่การพัฒนาและจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเชื่อมโยงเข้าไปสู่ระบบการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งหากสามารถผลักดันเข้าสู่โรงเรียนได้ ก็จะทำให้เห็นแนวโน้มของความยั่งยืน

๕. มีพื้นที่ที่พูดคุยแลกเปลี่ยนกันของคณาจารย์ เป็นการตั้งวงคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยใช้เวลาช่วงเย็นๆ ค่าๆ ระยะเวลาแรกมีเพียงกลุ่มแกนนำที่เป็นผู้ใหญ่ ช่วงหลังมีกลุ่มเด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมวงด้วย ซึ่งวงพูดคุยกันบ่อยๆ นี้เอง มีผลต่อการพัฒนาตนเองของกลุ่มแกนนำจากการที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่แต่ละคนได้ไปเรียนรู้ นำมาเสริมให้กันและกัน ทำให้มีมุมมองและความคิดที่หลากหลายที่จะนำไปใช้ในการพัฒนางาน

สิ่งที่ยังต้องพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

๑. แกนนำระดับร่วมคิดร่วมทำยังมีไม่เพียงพอ มีอยู่ประมาณ ๗-๑๐ คน ส่วนคนที่มีความสามารถช่วยในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งมีราว ๒๐ คน ซึ่งก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการที่ตั้งไว้ นอกจากนี้คนที่พัฒนาสู่ความเป็นผู้นำได้ยังคงเป็นแกนนำหน้าเดิมๆ ที่ยังคงคิดและขับเคลื่อนงานอยู่

๒. การจัดโครงสร้างการทำงานรวมทั้งการแบ่งบทบาทหน้าที่ยังไม่ชัดเจน ยังไม่มีรูปแบบของการรวมตัวกันที่ชัดเจน มีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบของกลุ่มอาสาสมัครที่มาร่วมกันทำงาน มาด้วยใจ มีลักษณะของการทำงานแบบช่วยๆ กัน ใครทำงานไหนได้ก็ไปทำเรื่องนั้น ทำให้งานยังคงกระจุกตัวอยู่ที่แกนนำหลักเพียงไม่กี่คน

๓. การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนยังมีน้อย รวมทั้งการ ออกแบบโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ยังครอบคลุมไปไม่ถึงกลุ่ม เป้าหมายทุกกลุ่มในชุมชน กลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วมและให้ความสำคัญ กับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของพิพิธภัณฑน์ ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มคน ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มแกนนำที่ขับเคลื่อนงาน กลุ่มผู้สูงอายุ กับกลุ่มเด็กและเยาวชน

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ผ่านมา

๑. ผู้นำชุมชน (ผู้นำทางการ เช่น อบต., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน) ยังไม่เห็นความสำคัญ ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม มีผลให้ขยายเครือข่าย ภายในชุมชนได้ไม่มากเท่าที่ควร ถ้าผู้นำชุมชน เช่น กำนัน หรือ อบต. ออกหน้าเชิญชวน จะทำให้สามารถขยายกลุ่มเป้าหมายได้กว้าง และครอบคลุมมากขึ้น

๒. คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญ โดยเฉพาะวัยทำงานยิ่งนิ่งเฉย ไม่ค่อยให้ความสนใจ คิดว่าไม่ใช่เรื่อง ใกล้ตัว บางกลุ่มเห็นว่ากิจกรรมที่ทำอยู่นี้เป็นเรื่องของคนกลุ่มหนึ่ง ไม่ใช่ของชุมชนทั้งหมด จึงมองผ่านไปผ่านมาไม่เข้าร่วมกิจกรรม อีกส่วนหนึ่งมองเป็นเรื่องการเมือง คิดว่าคนที่ทำงานมีผลประโยชน์จึง ไม่ให้ความร่วมมือ ส่วนสาเหตุอีกด้านหนึ่งอาจเป็นเพราะลักษณะนิสัยของคนในชุมชนที่ชอบอยู่กันแบบสบายๆ คิดว่าที่เป็นอยู่ก็ สบายดีอยู่แล้ว มีความสุขแล้ว ไม่อยากเปลี่ยน จึงไม่สนใจเข้าร่วม

กิจกรรม อีกทั้งคนในชุมชนบางส่วนยังคงใช้ชีวิตในวิถีดั้งเดิมอยู่ แล้วยังมองไปไม่ถึงว่าอาจจะสูญหายไป จึงยังไม่รู้สึกว่าจะต้องลุกขึ้นมาทำอะไรเพิ่ม ในขณะที่คนอีกบางส่วนที่เห็นว่าดีแต่ก็ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม เพราะยกให้เป็นหน้าที่ของผู้นำเป็นคนทำ ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยอีกอย่างหนึ่งของคนในชุมชนที่ไม่กล้าแสดงออก ชี้แจงใจพูดคุยกันได้เฉพาะในกลุ่มที่คุ้นเคย แต่ถ้าให้เข้าร่วมในเวทีใหญ่จะไม่กล้าแสดงออก

๓. กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเด็ก ถ้าจะเข้าร่วมกิจกรรมต้องมีเพื่อนมาด้วย ถ้าไม่มีเพื่อนจะไม่กล้าเข้ามาคนเดียว หรือบางทีเด็กอยากเข้าร่วมกิจกรรม (เช่น ค่ายเยาวชนรวมพลังรักษารักษ์ซึ่งเป็นค่ายที่ต้องพักค้างคืน) แต่ผู้ปกครองไม่สนับสนุน ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการทำกิจกรรมประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนที่ยังมีน้อยเกินไป ทำให้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์/เป้าหมายในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของพิพิธภัณฑ์ จึงยังไม่เชื่อใจที่จะส่งลูกหลานเข้ามามีส่วนร่วม

๔. การจัดกิจกรรม/เวทีต่างๆ ไม่สอดคล้องกับการทำมาหากินของคนในชุมชน เนื่องจากบางกลุ่มอาชีพ เช่น เกษตรกร ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำกินภายในชุมชนเหลือน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่อีกฝั่งหนึ่งของเขื่อนซึ่งไกลจากที่พัก เวลาไปทำงานต้องไปค้างครั้งละหลายวัน ทำให้ไม่มีโอกาสรับรู้และเข้าร่วมกิจกรรม

โอกาสของการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย

๑. ด้านการประสานงานทำได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มีหน่วยงานในชุมชนที่มีความพร้อมทั้งเรื่องบุคลากรและงบประมาณในการที่จะรับช่วงสานงานต่อคือ ศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัวโคกสูง จังหวัดลพบุรี ในพระอุปถัมภ์ฯ เนื่องจากแนวคิดและวิธีการทำงานของศูนย์ฯ เน้นที่การใช้เรื่องราวของภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณี เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงคน ๓ วัย ให้มาทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอยู่แล้ว

๒. ด้านการเชื่อมโยงหลักสูตรท้องถิ่นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยเบิ่งเข้าสู่โรงเรียน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ระบุเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นไว้อยู่แล้ว แต่ที่ผ่านมามบางโรงเรียนยังไม่ได้ทำเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้านโดยตรง จึงเป็นโอกาสที่จะนำเสนอหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยเบิ่งเข้าสู่ระบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในตำบล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กสืบสานและมีความสุขอยู่ภายใต้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

๓. ด้านการขยายกลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั้งชุมชน การตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยของคนโคกสูงส่วนใหญ่นิยมรวมตัวอยู่ใกล้กันอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ อยู่กันเป็นกระจุก และมีความเป็นเครือญาติ จึงง่ายต่อการเข้าไปสื่อสาร-ประชาสัมพันธ์เรื่องราวการทำงาน และกิจกรรมต่างๆ ภายใต้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเบิ่งให้เกิดการรับรู้และเข้าใจได้อย่างแพร่หลาย

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำงาน

หลังผ่านการทำงานมาจนถึงปัจจุบันนี้กลุ่มแกนนำบอกว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำงานคือ รู้ว่าตนเองมีคุณค่า และเห็นว่าคุณค่าไม่ได้ได้อยู่ที่เงินหรือที่วัตถุสิ่งของอย่างอื่น แต่อยู่ที่ว่าเราได้ทำอะไรที่มีคุณค่า การที่เป็นคนตัวเล็กๆ กลุ่มเล็กๆ ซึ่งสามารถทำเรื่องยิ่งใหญ่ให้กับชุมชนได้ถือเป็นความภาคภูมิใจ สร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง ขณะเดียวกันก็ได้สร้างศรัทธาต่อคนอื่นๆ ในชุมชน รวมไปถึงคนจากที่อื่นๆ ที่เห็นผลงาน

คำพูดที่เคยฟังมาว่า “ถ้าเราให้แล้วเราจะได้รับแบบไม่มีวันหมดสิ้น หรือ ยิ่งให้ ยิ่งได้” เมื่อก่อนฟังแล้วก็สงสัยไม่เข้าใจว่าจะเป็นจริงได้อย่างไร แต่พอมาทำงานนี้ก็พิสูจน์ได้แล้วว่าคำพูดนี้เป็นความจริง ยกตัวอย่างเรื่อง “โอกาส” พอมาทำงานนี้ทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนกับภาคีเครือข่าย และได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เหล่านี้คือการได้หลังจากที่รู้จักให้ นอกจากนี้ การให้ยังนำพามาพบกับโอกาสดีๆ มีกัลยาณมิตรที่เกื้อหนุนการทำงาน เช่น มูลนิธิเด็ก สสส. เป็นต้น การทำงานจึงทำให้ได้เรียนรู้ว่า ถ้าให้โอกาสตัวเองโดยเพิ่มความกล้าสละความกลัว จะทำให้ได้รับโอกาส ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้นได้

เป็นโอกาสของการได้เรียนรู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลาย การได้มาทำงานร่วมกันทำให้รู้ว่าใครเป็นอย่างไร มีผลทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องของการปรับตัวตามมา เช่น ถ้าจะทำงานกับคนแบบนี้จะต้องคุยอย่างไร ทำได้แค่ไหน ได้เรียนรู้เรื่องการคิดบวกแล้วนำมาทดลองใช้ ไม่มองแต่เรื่องของปัญหาหรือจุดด้อยในตัวคนมาเกี่ยวข้องกับงานที่ทำ ดึงเฉพาะส่วนดีมองข้ามส่วนที่ไม่ดีไป ก็จะทำให้งานราบรื่นและได้รับความร่วมมือ รวมทั้งยังได้เรียนรู้เรื่องการประสานงาน การติดต่อ การต่อรองเรื่องงบประมาณกับหน่วยงานต่างๆ ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เพื่อที่จะให้งานที่ทำอยู่เคลื่อนไปได้

การทำงานอีกเช่นกันที่ทำให้เห็นคุณค่า เข้าใจวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตัวเองมากขึ้น ซึ่งเมื่อเข้าใจแล้วก็รู้สึกได้ถึงความสุข

บทเรียนที่สำคัญจากการทำงาน

ประสบการณ์จากการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรม : วิถีไทยเบิ่งโคกสลุง อย่างต่อเนื่องยาวนานกว่า ๑๕ ปี ที่ผ่านมามีปรากฏภาพความสำเร็จให้เห็นเป็นรูปธรรมหลายด้าน ในแต่ละภารกิจเป้าหมาย ผลแห่งความสำเร็จเหล่านั้นเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากปัจจัยเงื่อนไขหลายประการซึ่งสามารถสรุปเป็นบทเรียนที่สำคัญจากการทำงานได้ดังต่อไปนี้

๑. การให้ใจ ให้ความสำคัญของผู้นำ/แกนนำ คนที่จะมาเป็นแกนนำหลักในการทำงานพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรมต้องเห็นความสำคัญและคุณค่าของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน “ใจ” ต้องมาก่อน ต้องมีใจรัก มีใจอยากทำ มีความตั้งใจจริง เพราะถ้ามีใจรักแล้วแม้จะพบปัญหา/อุปสรรคต่างๆ ระหว่างการทำงานก็จะสามารถก้าวผ่านไปได้

๒. การมีพื้นที่และโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีพื้นที่หรือโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งของกลุ่มคนทำงานด้วยตนเอง รวมถึงการได้ไปเรียนรู้กับภาคีเครือข่ายที่ทำงานในลักษณะใกล้เคียงกันทั้งในเวทีระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นการเติมเต็มความรู้และทักษะในการทำงาน ทำให้ได้แนวคิด มุมมอง รูปแบบและวิธีการทำงานที่กว้างและหลากหลายขึ้น อีกทั้งยังทำให้มีพลังที่จะกลับมาทำงานต่อ เป็นโอกาสของการพัฒนาตัวเองซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการทำงาน

๓. การสร้างเครือข่าย ประสาน เชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก ถ้าชุมชนมีการทำงานอย่างจริงจังต่อเนื่อง และมีผลงานเป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ ก็มีหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ ที่พร้อมจะให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องงบประมาณ การจัดกระบวนการเรียนรู้ และข้อมูลทางวิชาการ การทำงานเพียงลำพังต้องใช้เวลานานและมีโอกาสประสบความสำเร็จน้อย แต่การมีเครือข่ายที่เข้ามาช่วยเสริมหนุน จะช่วยให้การขับเคลื่อนงานไปได้เร็วและมีโอกาสสำเร็จมากขึ้น

ภาพเป้าหมายอนาคต

ภายหลังการขับเคลื่อนงานร่วมกันกว่า ๑๕ ปี กลุ่มคนทำงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันสะท้อนความรู้สึกถึงภาพเป้าหมายในอนาคตอีก ๑๐ ปีข้างหน้า ที่อยากจะเห็น/อยากจะให้เกิดขึ้นในชุมชน โคกสลุง ซึ่งภาพเป้าหมายนี้มีความสำคัญในแง่ที่สามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนออกแบบโครงการ/กิจกรรมที่จะทำต่อไปในอนาคต เพื่อให้ภาพเป้าหมายที่เป็นเหมือนภาพฝันร่วมกันนี้มีโอกาสเกิดขึ้นจริงได้

กลุ่มผู้สูงอายุ

- อยากรู้เห็นคนรุ่นลูกรุ่นหลานมีความสามัคคี ร่วมกันอนุรักษ์ ส่งเสริม และสืบสานวัฒนธรรมไทยเบ็ญของชาวโคกสลุงให้มีความเข้มแข็งสืบต่อไป ทั้งด้านการจักสานและการละเล่นพื้นบ้าน

กลุ่มเด็กและเยาวชน

- อยากรู้เห็นคนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยเบ็ญ รู้ว่าอัตลักษณ์ของตัวเองเป็นอย่างไร ปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด เป็นแค่เพียงส่วนหนึ่งของคนในชุมชนที่ภูมิใจในความเป็นไทยเบ็ญ

- อยากรู้เห็นคนในชุมชนได้เรียนรู้สิ่งรอบตัว สิ่งที่เกิดขึ้นภายนอกอย่าง “รู้รากเหง้า เท้าทันสังคม” สามารถอยู่ได้โดยที่ไม่ลืม รากเหง้าของตัวเอง และสามารถกำหนดวิถีชีวิตตัวเองได้ว่าจะเลือกเป็นอย่างไร

-อยากเห็นคนในชุมชนได้มีโอกาสทบทวนตัวเองว่าก่อนที่จะมี
เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เข้ามา แต่ละคนเคยใช้ชีวิตแบบไหน มีวิถีชีวิต
อย่างไร เพราะเห็นว่าผู้คนในชุมชนบางส่วนเมื่อได้รับเงินเวนคืนจาก
การสร้างเขื่อน เริ่มมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป การประกอบอาชีพ
ก็เปลี่ยนแปลงไป

-อยากเห็นคนในชุมชนให้ความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรม
ไทยเบ็ญมากขึ้น ทำกิจกรรมร่วมกับไทยเบ็ญ เพื่อที่จะได้เรียนรู้
วัฒนธรรม ประเพณี อาหารการกิน การแต่งกาย รวมถึงปลูกฝังให้
เด็กรุ่นน้องๆ ไม่ลืมสิ่งเหล่านี้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในวิถี
ประจำวันได้

-อยากเห็นผู้ใหญ่มองเห็นลูกหลานของตัวเองอยู่อย่างมีความสุข
เป็นครูภูมิปัญญาที่ได้สอนลูกหลานอย่างมีความสุข

-อยากเห็นเด็กและเยาวชนเรียนรู้รากเหง้าของตัวเอง มี
หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนที่สอนวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของ
ชุมชนได้อย่างสมบูรณ์แบบ

-อยากมีค่ายให้น้องๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยเบ็ญให้
มากขึ้น เพื่อปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ให้โตขึ้นไม่ลืมรากเหง้าของตัวเอง
อยากชวนน้องๆ ให้รู้จักการใช้ชีวิตแบบที่คนเฒ่าคนแก่เคยใช้ เคย
ทำมา

กลุ่มแกนนำ

-อยากให้เห็นคนในชุมชนเห็นความเป็นไทยเบ๊ิงมากกว่านี้ เพราะทุกวันนี้ยังมีคนที่ไม่ค่อยเข้าใจ คำว่า “ไทยเบ๊ิง”

-อยากเห็นชุมชนเข้มแข็ง ชาวบ้านร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมไทยเบ๊ิงต่อไป มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้อมา ให้เด็กรุ่นใหม่สืบสานต่อไปอย่าให้สูญหาย

-อยากเห็นความสามัคคีของผู้นำชุมชน มีจิตสาธารณะ มีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชนที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

-อยากเห็นทุกคนในโคกสูงรู้จักตนเอง มีความภาคภูมิใจในสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ มีความสุขในสิ่งแวดล้อมของตนเอง มีความรักสามัคคีกันและร่วมสืบทอดวัฒนธรรมต่อไป ส่งไม้ต่อไปเรื่อยๆ จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นเกราะป้องกันสิ่งที่ไม่ดีต่างๆ ที่จะเข้ามาสู่ชุมชน เช่น เรื่องยาเสพติด

-อยากเห็นคนในสังคมใช้ปัญญานำความรู้/ความรู้สึก อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้วิถีชีวิตดั้งเดิม อยากให้ชุมชนโคกสูงเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพราะทุกที่เป็นพื้นที่ที่เรียนรู้ได้หมด ทุกเรื่องมาช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ปัญหา โดยมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งเป็นเครื่องมือสร้างความยั่งยืนของชุมชน

-อยากเห็นลูกหลานที่จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในวันข้างหน้า มีจิตสาธารณะและช่วยกันพัฒนาตำบลของเราให้เป็นตำบลที่น่าอยู่ มีความสงบสุข รักใคร่สามัคคีปรองดองกัน

-อยากเห็นเด็กรุ่นใหม่หลังมีคุณภาพ ถ้าเขามีโอกาสได้เป็นผู้นำ ก็ให้เป็นผู้นำที่ดี เก็บเกี่ยวความรู้และประสบการณ์จากการทำ กิจกรรมต่างๆ มีความกล้าแสดงออก มั่นใจในตัวเอง ต่อไปข้างหน้า จะได้เป็นผู้นำที่ดีของชุมชน สร้างสิ่งที่ดีให้กับบ้านเกิด

-อยากเห็นเด็กรุ่นใหม่หลังซึมซับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายของคนรุ่นปู่ย่าตาทาย รักบ้านเกิด ไม่ฟุ้งเฟ้อตาม ยุคสมัย

-อยากเห็นพี่น้องชาวโคกสูงมีสวัสดิการครบทุกคน ทุก หลังคาเรือน ทั้งที่เป็นสวัสดิการชุมชน หรือสวัสดิการในส่วนของการทำประกันต่างๆ ของภาคเอกชน

ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการทำงานพัฒนาชุมชน บนฐานวัฒนธรรม : วิถีไทยเบิ่งโคกสลุง

เมื่อพบทวนจากความสำเร็จ ความล้มเหลว ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ จากการทำงานที่ผ่านมา บวกกับภาพเป้าหมายที่อยากเห็นในอนาคต ทำให้ได้ข้อเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรม : วิถีไทยเบิ่งโคกสลุง ในระยะต่อไปดังนี้

๑. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนงานตามภารกิจเป้าหมายที่ ๑ อนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.๑ ดูแลครุภูมิปัญญาและผู้สูงอายุในชุมชนให้มากขึ้น นอกเหนือจากการเชิญมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แล้ว ควรให้การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุที่เป็นครุภูมิปัญญา รวมทั้งผู้สูงอายุกลุ่มอื่นๆ ในชุมชนให้มากขึ้น โดยรวบรวมผู้สูงอายุทั้งหมดในชุมชน จากนั้นชวนมารวมกลุ่มกันแล้วออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ ให้ทำร่วมกันตามความสนใจ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีเพื่อน มีความสุข มีความภาคภูมิใจในตนเอง และเห็นว่าคนในสังคมเห็นคุณค่าและให้การดูแล

๑.๒ เพิ่มการมีส่วนร่วมของครุภูมิปัญญา นอกจากการเป็นผู้สอนและถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นหลังแล้ว ควรเพิ่มการมีส่วนร่วมของครุภูมิปัญญาให้มากขึ้น โดยให้มีส่วนร่วมในการคิดด้วยว่าต้องการจะอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเรื่องใด

๑.๓ พื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชนเพิ่มเติม โดยเฉพาะใน ๒ กลุ่มที่กำลังจะสูญหายไป คือ หนึ่ง เพลงพื้นบ้าน ๔ เพลง ได้แก่ เพลงแห่นาค ใช้ในงานแห่นาค เพลงพืชมูลฐาน ใช้ร้องในประเพณีสงกรานต์ เพลงข้าเจ้าหงส์ ใช้ในวัน “ตรุษ” สงกรานต์ (วันเปลี่ยนปีใหม่) เพลงโนเนน ใช้ร้องประกอบการทำขนมจีน สอง การละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ เข้านางซ่าง เข้านางเชือก เข้านางส้อม และเข้านางควาย

๒. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนงานตามภารกิจเป้าหมายที่ ๒ พัฒนาความเป็นผู้นำเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน

ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดบทเรียนแกนนำนั้น เป็นข้อเสนอแนะที่ตรงกันกับภาคีความร่วมมือและข้อคิดเห็นจากคนในชุมชนที่มาร่วมงาน

๒.๑ จัดโครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่ม ควรมีการจัดโครงสร้างและแบ่งบทบาทหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน ว่าใครมีหน้าที่รับผิดชอบหลักเรื่องอะไร จะช่วยให้งานถูกกระจายออกไป ไม่กระจุกตัวอยู่ที่ใครคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเมื่อทำดังนี้แล้ว และจัดพื้นที่ให้แต่ละคนงานในบทบาทหน้าที่ของตนเองมาพูดคุยแลกเปลี่ยน แบ่งปันกันอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถขับเคลื่อนงานไปข้างหน้าได้พร้อมๆ กันหลายด้าน

๒.๒ เพิ่มจำนวนกลุ่มแกนนำและพัฒนาศักยภาพในการขับเคลื่อนงาน

๑) กลุ่มแกนนำผู้ใหญ่ แนวทางแรกคือ ส่งเสริมให้คนที่อาสาทำงานร่วมกันอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีศักยภาพพอที่จะขึ้นมาเป็นแกนนำ ได้มีโอกาสไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเปิดมุมมอง ความคิดในเวทีต่างๆ โดยสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป เช่น เวลาที่ได้โควต้าเข้ารับการอบรมหรือร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับต่างๆ ให้เปลี่ยนคนไป ถ้าได้โควต้ามา ๒ คน ก็ให้แกนนำหลักไปคู่กับแกนนำใหม่ เพื่อเป็นการกระจายโอกาส หรือใช้วิธีให้คนที่ไปกลับมาตั้งวงเล่าให้คนอื่นๆ ที่ไม่ได้ไปได้ร่วมเรียนรู้ด้วย แนวทางที่สองคือ พัฒนาขีดความสามารถของแกนนำกลุ่มเดิมให้มีคุณภาพมากขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาแกนนำแถวสอง เพื่อให้พร้อมขึ้นมาเป็นแกนนำกลุ่มใหม่ ซึ่งต้องใช้เวลาในการบ่มเพาะและพัฒนาอย่างเป็นขั้นบันได

๒) กลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชน ต้องมีกระบวนการ/กิจกรรมที่จะค้นหาและคัดกรองเด็กเพื่อนำมาบ่มให้สามารถขึ้นมาเป็นแกนนำกลุ่มได้ โดยกลุ่มแกนนำหลักต้องทำความเข้าใจกับเด็กให้มากกว่า ขณะนี้ หมั่นพูดคุยและสังเกตพฤติกรรมเด็กเวลามาเข้าร่วมกิจกรรม หากเห็นว่าใครมีแววกก็ชักชวนให้ทำกิจกรรมต่อยอดเพื่อส่งเสริมให้มีความสามารถเพิ่มมากขึ้น

๓) กลุ่มผู้นำในชุมชน ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ อบต. เป็นคนกลุ่มเล็กแต่มีความสำคัญมากต่อการขยายผลการทำงาน จึงไม่ควรละเลยคนกลุ่มนี้ ต้องทำให้เขาเห็นความสำคัญ และเข้ามาสนับสนุนการทำงานทั้งงบประมาณและกำลังคน โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการดึงเข้ามามีส่วนร่วม เช่น

- เจาะผู้นำเป็นบางกลุ่มที่เห็นความสำคัญ พอจะมีใจ และมีความพร้อมโดยชักชวนเข้าร่วมก่อน ถ้าได้เพิ่มมาอยู่ในกลุ่มแกนนำซัก ๑-๒ คน ก็อาจจะเป็นตัวช่วยให้คนอื่นๆ ตัดสินใจเข้าร่วมด้วย

- ใช้วิธีดึงทางอ้อมโดยการประสานผ่านหน่วยงานที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้นำชุมชน เช่น ขอความร่วมมือนายอำเภอ ให้สั่งการลงมา เป็นต้น

- ชวนไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่อื่นๆ ภายนอกชุมชนที่มีลักษณะการทำงานเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการกลับมาทำงานให้กับชุมชน แต่ต้องไปศึกษาเรียนรู้แบบมีเป้าหมาย และมีทิศทางที่ชัดเจนว่า ไปดูเรื่องอะไร ก่อนกลับมีการตั้งวงคุยกันว่า ได้เรียนรู้อะไร จะกลับมาทำอะไรต่อ และทำเมื่อไร

- สร้างแรงจูงใจในการดึงผู้นำเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ให้โรงเรียนในตำบลเป็นศูนย์กลางทำงานร่วมกันผ่านรูปแบบคณะกรรมการ แล้วพิจารณาคัดเลือก และให้รางวัลเพื่อเป็นการ

เชิดชูชื่นชมคนดีหรือผู้นำดี ซึ่งคนที่จะได้รับรางวัลนั้นจะต้องพิสูจน์ตัวเองให้เป็นที่ยอมรับและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์จริง

๒.๓ ดึงกลุ่มอาชีพที่คนในชุมชนศรัทธาเชื่อถือเข้ามาเป็นแนวร่วม เช่น ครู เป็นคนที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อชาวชุมชนมาก ควรหาวิธีการดึงเข้ามามีส่วนร่วมที่มากกว่าการมาร่วมทำกิจกรรมเป็นครั้งคราว โดยอาจจัดกระบวนการหรือกิจกรรมให้ครูจากโรงเรียนในตำบลโคกสูง เช่น ครูที่สอนวิชาการงานอาชีพ หรือวิชาสังคมศึกษา (ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะเป็นคนนอกพื้นที่) ได้รู้จักความเป็นมา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน เปิดตัวชุมชนทั้งหมดให้ครูได้รู้ ได้เห็นว่าชุมชนมีเรื่องราวอะไรที่จะนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้บ้าง ครูก็จะได้ประโยชน์ต่องานที่เขาต้องทำอยู่แล้ว ซึ่งจะทำได้ง่ายขึ้นต่อการดึงครูเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำ

๒.๔ พัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนโดยการเปิดโอกาสให้ทำงานด้วยตนเองและมีความเป็นเจ้าของงานมากขึ้น โดยมีผู้ใหญ่เป็นที่เลี้ยง การทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน หากมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างให้เขาเป็นแกนนำที่จะมาช่วยสานงานต่อ ต้องออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อให้เขาได้มีโอกาสคิด ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้ และลองผิดลองถูกด้วยตนเอง จะทำให้เขาคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น รวมทั้งผู้ใหญ่ต้องไม่ใส่ความคาดหวังลงไปมาก เพียงแต่ให้โอกาส คอยให้คำแนะนำปรึกษา ใจเย็น และอดทนรอคอย

๒.๕ พัฒนาผู้นำแถวสองหรือสร้างกลุ่มผู้ใหญ่รุ่นกลาง เพื่อเป็นการเชื่อมต่อลดช่องว่างการทำงานระหว่างแกนนำในปัจจุบันกับเด็กเยาวชนซึ่งมีช่วงอายุห่างกัน โดยเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ และค่อยๆ ขยายกลุ่มให้ใหญ่ขึ้น สร้างทีมงานปลูกฝังอุดมการณ์ให้แก่หนุ่มสาว และชาวบ้านให้รักบ้านเกิดด้วยใจ ขยายเครือข่ายเยาวชนให้มากขึ้น ถ่ายทอดกระบวนการทำงานให้กับคนรุ่นต่อไป ให้สามารถที่จะประสานสัมพันธ์กิจกรรมชุมชน ของดีชุมชน ให้เกิดการรับรู้ได้อย่างทั่วถึงกว้างขวางอย่างต่อเนื่องและหลากหลายช่องทาง โดยพัฒนาและปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีให้มีความทันสมัย

๓. ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนงานตามภารกิจเป้าหมายที่ ๓ สื่อสาร สืบสาน และพัฒนา เพื่อความยั่งยืน

๓.๑ ดำเนินกิจกรรมในกลุ่มเป้าหมายเดิมเพื่อความต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็ต้องขยายสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ ที่กว้างขึ้นด้วย ซึ่งถ้าอยากขยายกลุ่มเป้าหมายและดึงผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้นต้องอาศัยความร่วมมือจาก “วัด” ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมความศรัทธา จิตใจ และความร่วมมือของคนในชุมชน ถ้าเข้ามาร่วมมือกันจะขยายกลุ่มเป้าหมายไปได้กว้างมาก แต่ต้องทำความเข้าใจเป้าหมายให้ตรงกันด้วย หรือใช้วิธีทำผังเครือญาติหรือแผนที่เดินดินของชุมชน เพื่อให้รู้ว่าหย่อมไหนใครเป็นผู้นำ แล้วใช้วิธีสื่อสารผ่านผู้นำ โดยการเข้าไปเปิดเวทีย่อยๆ ตามหย่อมต่างๆ ในชุมชน ชวนคิดชวนคุยเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเกิดความตระหนักร่วมกัน

๓.๒ ใช้กลไกที่มีอยู่แล้วในชุมชนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สื่อสารทำความเข้าใจให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานที่กลุ่มแกนนำพยายามขับเคลื่อน เช่น เวทีประชาคมหมู่บ้าน ที่จัดเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ ๑ ครั้ง โดยกลุ่มแกนนำอาจจะต้องเข้าไปช่วยออกแบบกระบวนการ และช่วยเตรียมเนื้อหาสาระที่จะสอดแทรกเข้าไปในการทำประชาคม เพื่อให้เวทีมีความน่าสนใจ และมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการจัดแต่ละครั้ง เช่น สอดแทรกสาระเกี่ยวกับเรื่องวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อกระตุ้นให้เห็นความสำคัญ ชวนคิดชวนคุยว่าจะร่วมกันพัฒนาไปอย่างไร เป็นต้น

๓.๓ สร้างความเชื่อมั่นให้กับครอบครัวดีกว่าชักชวนมาทำสิ่งที่ดี มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อทั้งตัวเด็กและชุมชน กรณีที่ผู้ปกครองยังไม่ไว้วางใจเชื่อใจในการทำงานของกลุ่มแกนนำ แล้วไม่สนับสนุนให้ลูกหลานมาเข้าร่วมกิจกรรม ควรใช้วิธีไปสื่อสารพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจแต่ละบ้าน หรือไปตามหย่อมต่างๆ ในชุมชน เพื่อชี้แจงให้ผู้ปกครองรับรู้และเข้าใจถึงเป้าหมาย วัตถุประสงค์ รูปแบบการทำงาน และรายละเอียดการทำกิจกรรมต่างๆ ให้รู้ว่าพาลูกหลานเขามาทำอะไร เพื่ออะไร หรืออาจจะใช้วิธีให้เด็กๆ รวมกลุ่มกันสัญจรไปทำกิจกรรมตามบ้านของเด็กแต่ละคน เพื่อให้ผู้ปกครองเห็นว่าเด็กๆ ทำกิจกรรมกันอย่างไร

๓.๔ คุณย์ ๓ วัยๆ ในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการทำงานเพื่อเชื่อมโยงคน ๓ วัยในชุมชนให้มาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีเรื่องราวของภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นสื่อกลางควรเป็นหน่วยงานหลักที่ช่วยประสานเชื่อมโยงพ่อแม่ผู้ปกครอง และครูกลุ่มที่สนใจ โดยจัดพื้นที่/เวทีให้คนกลุ่มนี้มีโอกาสได้พบปะพูดคุยกัน ร่วมกันคิดออกแบบกิจกรรมภายใต้ภารกิจเป้าหมายที่ต้องการขับเคลื่อน โดยคุณย์ฯ มีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงให้การสนับสนุนคิดออกแบบกระบวนการชวนครู ชวนผู้ปกครองมาร่วมคิดร่วมคุย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น

๓.๕ จัดงานมหกรรมอาหารพื้นบ้านของเด็กและเยาวชน เพื่อรองรับและเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้เด็กๆ ที่ได้เรียนรู้จากหลักสูตรอาหารพื้นบ้าน ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักสูตรท้องถิ่นที่ผลักดันเข้าสู่โรงเรียน ได้ฝึกฝนทักษะและแสดงฝีมือให้คนในชุมชนเห็น กิจกรรมนี้นอกจากเด็กจะได้แสดงความสามารถแล้ว ยังสามารถออกแบบให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมได้ด้วย และถ้าเด็กสามารถทำได้ดี ก็อาจจะมีผลสะท้อนไปถึงผู้ใหญ่ที่ต้องหันกลับมาตระหนักและให้ความสำคัญมากขึ้น

๓.๖ จัดค่ายใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยทำ เชื่อมโยงวัฒนธรรมกับเรื่องอื่นๆ โดยสอดแทรกเรื่องราววิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมชุมชนไว้ด้วย เช่น ป่าชุมชนกับวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน ค่ายสิ่งแวดล้อม ค่ายอาหารพื้นบ้านที่เริ่มตั้งแต่การไปหาข้อมูลและ

เลือกใช้วัตถุดิบที่เป็นพืชผักท้องถิ่น และปรุงอาหารด้วยวิธีการของท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งพื้นที่ของชุมชนโคกสูงมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เอื้อต่อการเรียนรู้ และเหมาะกับการจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักพื้นที่ชุมชนของตนเองหลายแง่มุม เห็นคุณค่า รักและผูกพันชุมชนมากขึ้น

๓.๗ จัดให้งานตลาดนัดศิลปวัฒนธรรมเป็นงานประจำหมู่บ้าน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง

๓.๘ ให้คนในชุมชน หรือชาวบ้านเข้ามาเสริมงาน มาช่วยวางแผน ช่วยคิด กระจายความรับผิดชอบงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมองเห็นแนวทางการทำงานร่วมกัน

๓.๙ รูปแบบงาน น่าจะมีรูปแบบที่หลากหลาย นอกจากการแสดงพื้นบ้านแล้ว ควรเพิ่มลิเก เพลงโคราช เพราะเป็นวิถีของคนไทยเบ็่งที่ชอบดูการแสดงแบบนี้ และน่าจะมีการละเล่นโบราณเพิ่มเติม พาเด็กเล่น ชวนกันแต่งตัวให้เข้ากับงาน ก็จะช่วยเพิ่มความสนุก และควรมีเวทีให้ชาวบ้านที่มาร่วมแสดงด้วย ส่วนเรื่องอาหารถ้ากำหนดให้ขายแต่อาหารพื้นบ้าน ก็จะทำให้มีของขายน้อย น่าจะปรับให้ทันสมัยผสมผสานกันระหว่างอาหารพื้นบ้านและอาหารทั่วไปที่คนนิยมกิน เพื่อตอบสนองคนมาเที่ยวงานได้อย่างหลากหลาย ทุกกลุ่มเพศวัย

บรรณานุกรม

ศุภวัลย์ พลายน้อย. (๒๕๕๖). นานาวิถีวิทยาการถอดบทเรียน และสังเคราะห์องค์ความรู้. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

ภูธร ภูมะธร และคณะ. (๒๕๕๒). รายงานการศึกษาเรื่องมรดก วัฒนธรรมไทยเบ็ญกลุ่มแม่น้ำป่าสัก ในเขตที่ได้รับผลกระทบจากการ สร้างเขื่อนป่าสัก. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด.

สุรัชย์ เลือสูงเนิน. (๒๕๕๘). การศึกษางานศิลปะหัตถกรรมและ วิถีชีวิตของชาวไทยเบ็ญลพบุรี. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาคผนวก ๑

รายชื่อแกนนำ คณะทำงาน และหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน
การขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนบนฐานวัฒนธรรม : วิถีไทยเบิ่งโคกสูง

แกนนำกลุ่มผู้ใหญ่

ชื่อ-สกุล	ปีที่เข้าร่วม	บทบาท
๑. นายสุรชัย เลือสูงเนิน	๒๕๔๐	นักวิชาการ
๒. นายกุลเกื้อ เอื้อสูง	๒๕๔๐	ขับเคลื่อนกิจกรรม และประสานงาน
๓. นายสมหมาย ศิริสูง	๒๕๔๐	ที่ปรึกษาและวิทยากร
๔. นายประทีป อ่อนสูง	๒๕๔๒	ขับเคลื่อนกิจกรรม ประสานงาน ประสานงบประมาณ
๕. นายदनัย ยอดสูง	๒๕๔๒	ฝ่ายข้อมูล ประสานงาน
๖. นางพยอม อ่อนสูง	๒๕๔๒	ขับเคลื่อนกิจกรรม ประสานงาน ประสานงบประมาณ
๗. นางสาวอุทัย อ่อนสูง	๒๕๔๒	ขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพ
๘. นายสมาน อนันต์สูง	๒๕๔๒	ช่วยงานด้านการจัดกิจกรรม
๙. นายเสริม ชุนจตุรัส	๒๕๔๒	ช่วยงานด้านการจัดกิจกรรม
๑๐. นายเจตน์ อนันต์สูง	๒๕๕๐	ขับเคลื่อนกิจกรรม
๑๑. พ.ท.จิตติ อนันต์สูง	๒๕๕๑	ขับเคลื่อนกิจกรรม ประสานงาน
๑๒. นางเพทาย แก้วมณี	๒๕๕๒	ขับเคลื่อนกิจกรรม ข้อมูลวิชาการ
๑๓. นางสาวเดือนเพ็ญ หนูสูง	๒๕๕๕	ขับเคลื่อนกิจกรรม ข้อมูลวิชาการ

แกนนำกลุ่มเด็กและเยาวชน

ชื่อ-สกุล	ปีที่เข้าร่วม	การมีส่วนร่วม
๑. นายนนทกานต์ พรมมา		- เป็นผู้รับการถ่ายทอด เพื่อ สานต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี และวัฒนธรรม ของชุมชน
๒. นายสรารุช อนันต์สูง		- เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และได้รับการพัฒนาศักยภาพ เพื่อยกระดับให้สามารถขึ้นมา ทำงานในระดับแกนนำได้
๓. นายถิรศักดิ์ มั่นสูง		- เป็นผู้ร่วมจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมค่ายต่างๆ โดยมีโอกาส ได้เลือกที่จะรับผิดชอบงาน อะไรที่เหมาะสมกับความถนัด และบุคลิกของตนเอง
๔. นางสาวอรอนงค์ หนูสูง		
๕. นายชิตณรงค์ ทองนาค		
๖. นางสาวกัญญาวิรี อ่อนสูง		
๗. นางสาววรรณิศา สำราญสูง		
๘. นางสาวอารีรัตน์ มั่นสูง		

หน่วยงานเครือข่ายสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน

หน่วยงาน	ผู้ประสานงาน	การสนับสนุน
๑. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	ผศ.ดร.กาสัก เต๊ะขันหมาก	งบประมาณ วิชาการ อุปกรณ์
๒. ชมรมอนุรักษ์กระบือโบราณ	อาจารย์ภูธร ภูมธชน	วิชาการ
๓. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	ดร.ชาติชาย อนุกุล อาจารย์นิเวศ เพื่อนทิม	วิชาการ วิทยากร
๔. สถาบันนารายณ์เพื่อการพัฒนา	นางจุฑาพร พันธุ์วัฒนา	วิชาการ
๕. องค์การบริหาร ส่วนตำบลโคกสลุง (๒๕๕๐ - ๒๕๕๔)	นายกุลเกื้อ เอื้อสลุง	งบประมาณ บุคลากร
๖. โรงเรียนโคกสลุงวิทยา (๒๕๕๐ - ปัจจุบัน)	นางเพท่าย แก้วมณี	บุคลากร งบประมาณ สถานที่
๗. โรงเรียนวัดโคกสลุง (๒๕๕๐ - ปัจจุบัน)	นายสุรชัย เลื้อสูงเนิน	บุคลากร วิชาการ สถานที่
๘. โรงเรียนวัดหนองตามิ่ง (๒๕๕๒ - ปัจจุบัน)	น.ส.เดือนเพ็ญ หนูสลุง วิชาการ สถานที่	บุคลากร
๙. โรงเรียนบ้านเขาขวาง (๒๕๕๒ - ปัจจุบัน)	นางอัญชลี แก้วชัย	บุคลากร สถานที่
๑๐. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑๐๐ (๒๕๕๒ - ปัจจุบัน)	ผอ.อุทิศ วงกะไซ้	บุคลากร สถานที่

หน่วยงาน	ผู้ประสานงาน	การสนับสนุน
๑๑. ศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรัก แห่งครอบครัวโคกสลุง จังหวัดลพบุรี ในพระอุปถัมภ์ฯ (๒๕๕๓)	นางพยอม อ่อนสลุง	บุคลากร งบประมาณ สถานที่
๑๒. สถานีอนามัย เฉลิมพระเกียรติฯ ตำบลโคกสลุง	นางทิพย์วรรณ ศรีพันธุ์	บุคลากร
๑๓. วัดศรีมิ่งมงคลวราราม	พระปลัดพิทักษ์ อกวณโณ	อุปกรณ์ สถานที่ งบประมาณ
๑๔. วัดโคกสำราญ	พระครูธรรมธรนวลวย ตนะติปาโล	สถานที่ แหล่งเรียนรู้
๑๕. สำนักสงฆ์หนองโสนโพธิ์ทอง	นายทบ แสงสาลี	อุปกรณ์ สถานที่
๑๖. วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี	นางกฤษณา ลีทธิราช	บุคลากร งบประมาณ
๑๗. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดลพบุรี		
๑๘. สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๘		
๑๙. ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ ๕๐ จังหวัดลพบุรี		
๒๐. ศูนย์บริการสวัสดิการสังคมฯ จังหวัดลพบุรี		
๒๑. โครงการปฏิรูปการศึกษา เพื่อเด็กและชุมชน มูลนิธิเด็ก (๒๕๕๑-ปัจจุบัน)	น.ส.จรีวรรณ สาลีโกษณ์	งบประมาณ วิชาการ บุคลากร
๒๒. แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรม สร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ	น.ส.ฉัญณี ร่วมรักษ์	งบประมาณ (๒๕๕๕-ปัจจุบัน)

ภาคผนวก ๒

รายชื่อผู้เข้าร่วมการถอดบทเรียน

วันที่ ๑๖ - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ณ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยเมือง ตำบลโคกสูง อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

ผู้ร่วมถอดบทเรียน

กลุ่มผู้สูงอายุ-ครูภูมิปัญญา

๑. นางบาหยัน สุขสูง
๒. นางเล็ก สีสูง
๓. นางสาวรอ สสูงใหญ่
๔. นางห้วน สสูงใหญ่
๕. นางमुख อั่นสูง

กลุ่มแกนนำขับเคลื่อนงาน

๑. นายประทีป อ่อนสูง
๒. นายสุรชัย เสือสูงเนิน
๓. พ.ท.จิตติ อั่นสูง
๔. นายเจตน์ อั่นสูง
๕. นางพยอม อ่อนสูง

กลุ่มอาสาสมัครช่วยขับเคลื่อนงาน

๑. นางสาวอุทัย อ่อนสูง
๒. นางเสนาะ ไชคมหาชัย

กลุ่มคนในชุมชน

๑. นายบุญธรรม อ่อนสูง
๒. นางน้อย กำไรทอง
๓. นางบังอร กำไรทอง
๔. นางมณฑา อ่อนสูง
๕. นางสุรีย์ อ่อนสูง
๖. นางชนิษฐา ดำริ
๗. นางพะเยาว์ ชวกรกฤตเมธี

กลุ่มเด็กและเยาวชน

๑. นายนนทกานต์ พรหมมา	๒. นางสาวกัญญาวีร์ อ่อนสลุง
๓. นางสาววรรณิศา ลำราญสลุง	๔. นางสาวจินตพร พิมพ์ทอง
๕. นายถิรศักดิ์ มั่นสลุง	๖. เด็กชายจิรายุส เงินสลุง
๗. เด็กชายโอมหิอนันต์ มั่นสลุง	๘. เด็กชายมนตรี ย่อมไทยสงค์
๙. เด็กชายเหลิมวงศ์ โพธิ์ศรี	๑๐. เด็กชายธราเทพ อนันสลุง
๑๑. เด็กชายกิตติศักดิ์ โพธิ์ศรี	๑๒. เด็กหญิงหนึ่งฤทัย วงศ์สลุง
๑๓. เด็กหญิงจตุรภาภรณ์ ยอดสลุง	๑๔. เด็กหญิงปิยนันท์ หวังชินกลาง
๑๕. เด็กหญิงสุริรัตน์ คีลาทอง	

กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน

๑. นายอุทิศ วงกะโซ่	โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๑๐๐
๒. นายนิത്യ ประจงแต่ง	โรงเรียนวัดหนองตามิ่ง
๓. นางเพทาย แก้วมณี	โรงเรียนโคกสลุงวิทยา
๔. นางสาวเดือนเพ็ญ หนูสลุง	โรงเรียนวัดหนองตามิ่ง
๕. นายเศรษฐพงศ์ วงษ์แสง	ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ ๕๐
จังหวัดลพบุรี
๖. นางสาวนวลทิพย์ สาธุกุล	สำนักงานส่งเสริมและ
สนับสนุนวิชาการ ๘
๗. นางสาวนัยนา ราชวงศ์	สำนักงานส่งเสริมและ
สนับสนุนวิชาการ ๘
๘. นางสาวภัทรพร พลอยสีงาม	สำนักงานส่งเสริมและ
สนับสนุนวิชาการ ๘
๙. นางสาวจิรัชยา บุญปัญญา	แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรม
สร้างเสริมสุขภาพ สสส.

๑๐. นางกฤษณา ลิทธิราช ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม
๑๑. ดร.มยุรี ถาวรพัฒน์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล
๑๒. นายธนวรรษ อินทร์สุวรรณ เครือข่ายเยาวชนคนสืบสานภูมิปัญญา
๑๓. นายอนันท์เศรษฐ์ เศรษฐ์จิธร ชมรมอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน และสิ่งแวดล้อม จังหวัดลพบุรี

ผู้จัดและประสานงานการถอดบทเรียน

นางสาวจวีวรรณ สาลีโกชน์ มูลนิธิเด็ก

ทีมกระบวนการถอดบทเรียน และจัดทำบันทึกบทเรียน

๑. นางสาววรรณ เลิศวิจิตรจรัส อีเมลล์ aorwan@gmail.com
๒. นางสาวรัตนติกา เพชรทองมา อีเมลล์ rattika.tff@gmail.com
๓. นางสาวสุชาสินี ทองลิ้ม อีเมลล์ 99kuan@gmail.com
๔. นางสาวลัดดา วิไลศรี อีเมลล์ ple.wilaisri@gmail.com
๕. นางสาวแก้วใจ ศาสตร์ประสิทธิ์ อีเมลล์ ksatprasit@gmail.com

หน่วยงานสนับสนุนงบประมาณถอดบทเรียน

มูลนิธิเด็ก

หน่วยงานสนับสนุนงบประมาณจัดพิมพ์

- แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

วิถีไทยเบิ้ง

สายใยวัฒนธรรม สายสัมพันธ์ชุมชน

จัดทำโดย

ศูนย์วัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลโคกสูง
อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

ออกแบบและดำเนินการผลิตโดย

บริษัท ผลึกไท จำกัด

๑๓๗ หมู่บ้านจินดาธานี หมู่ ๑๐

ซอยบรมราชชนนี ๑๑๙ ถนนบรมราชชนนี

แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๕-๗๐๒๖-๗, ๐๕-๐๕๗๕-๓๑๖๓

โทรสาร ๐-๒๕๕๕-๕๓๕๖

ผ้าขาวม้างาม ถูดย่ำสวย
ล้อมด้วยพนักันน้ำ แหล่งวัฒนธรรมไทยเบิ้ง

